

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Aleksandra Lakic

Brottslingar eller hjältar?
Aggressionsbrottet i Romstadgan och våldsanvändning
vid unilaterala humanitära interventioner

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Christoffer Wong

Termin för examen: VT15

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
РЕЗИМЕ	3
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	9
1.2 Bakgrund	9
1.3 Syfte och frågeställningar	10
1.4 Teoretiska aspekter	12
1.4.1 Den internationella straffrättens karaktär	12
1.4.2 Den internationella straffrättens syfte och funktion	13
1.4.3 Straffteorier inom folkrätten	13
1.5 Metod och material	15
1.6 Terminologi	17
1.7 Forskningsläge	17
1.8 Avgränsningar	18
1.9 Disposition	19
2 AGGRESSIONSBROTTETET I ROMSTADGAN	20
2.1 Bakgrund till straffbeläggningen av mellanstatlig aggression	20
2.1.1 Definitions f örsök	22
2.2 Karaktären av artikel 8 <i>bis</i> i Romstadgan	24
2.3 Objektiva rekvisit	25
2.3.1 Aggressions h andlingen	25
2.3.2 Tröskeln för aggressions h andlingen	27
2.3.3 Den individuella h andlingen	28
2.3.4 Ett ledarskaps b rott	29
2.4 Subjektiva rekvisit	30
2.4.1 Tillämpning på artikel 8 <i>bis</i>	30

3	HUMANITÄRA INTERVENTIONER	32
3.1	Historia	32
3.2	Definition	33
3.3	Humanitära interventioners rättsliga status	33
3.3.1	Betydelsen av FN-stadgans våldsförbud	34
3.3.2	Institutets överlevnad i den internationella sedvanerätten	35
3.3.3	Unilaterala humanitära interventioner i sedvanerätten efter FN-stadgans ikraftträdande	37
3.3.4	Betydelsen av mänskliga rättigheter	39
3.3.5	Humanitära interventioners välvilliga ändamål	41
3.3.6	En legitim användning av våld	41
3.3.7	Slutsats	42
4	ARTIKEL 8 <i>BIS</i> OCH HUMANITÄRA INTERVENTIONER	43
4.1	Våldsanvändning vid humanitära interventioner som en aggressionshandling	44
4.2	Humanitära interventioner som en uppenbar kränkning av FN-stadgan	46
4.3	Uppsåtsrekvisitet vid humanitära interventioner	48
4.4	Ansvarsfrihetsgrunder m.m.	49
4.4.1	Nödvärnsrätten i artikel 31.1.c i Romstadgan	50
4.4.2	Nödrätten i artikel 31.1.d i Romstadgan	52
4.4.3	Artikel 32 och villfarelse som försvar	54
4.5	Övriga faktorer som kan påverka lagföringen	55
4.5.1	Artikel 15 <i>bis</i> och säkerhetsrådets fastställande av en aggressionshandling	55
4.5.2	Artikel 17.d och processförutsättningar för aggressionsbrottet	56
4.5.3	Artikel 22.2 och legalitetsprincipen	57
4.5.4	Artikel 53.1 och åklagarens bedömning vid inledande av en förundersökning	57
4.5.5	Artikel 16 och uppskjutande av förundersökning eller lagöfring	58
4.5.6	Politikens betydelse	58
5	SLUTSATS	59
5.1	Konsekvenser för våldsförbudet och ICC:s roll som ”domare” i <i>jus ad bellum</i>	61
	BILAGA A	63
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	68
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	74

Summary

The crime of aggression has a long history in customary international law, but it was not until 2010 that the offense was defined for the purposes of the ICC. Interstate use of force has been, and it still is, a highly political issue, which has affected the international community's willingness to establish individual criminal liability for those responsible.

The definition of the crime of aggression in Article 8 *bis* of the Rome Statute is a political compromise between the State Parties. As opposed to the other crimes in the Rome Statute, which have the main aim of upholding the protection of human rights and respect for humanitarian law, i.e. *jus in bello*, the crime of aggression aims at maintaining the rules of *jus ad bellum*, inter alia by criminalizing acts contrary to the prohibition of the use of force in the UN Charter. Despite the extensive description of the crime a number of legal issues remain unanswered and all the legal controversies within *jus ad bellum* – for example; the right to anticipatory self-defense or the right to use force in humanitarian interventions and for protection of nationals abroad – are now also part of the discussion on the meaning of Article 8 *bis*.

This paper examines one such legal controversy and its' place within Article 8 *bis*. The study focuses on answering whether the new crime in the Rome Statute can be interpreted so as to entail individual criminal liability for the leaders of unilateral humanitarian intervention. The doctrine of humanitarian intervention has its origins in the early history of public international law and it is widely discussed as a possible exception to the prohibition of the use of force in international relations. Considering that the Article 8 *bis* does not deal with this issue explicitly it will be the task of the ICC to determine whether the crime of aggression also covers unilateral uses of force for humanitarian purposes. The Court's potential interpretation of Article 8 *bis* is important to review as the effects of the international criminal justice and individual criminal liability may have an influence on future policy making regarding unilateral humanitarian interventions.

The analysis of this paper highlights that unilateral use of force in humanitarian interventions can fulfil both the material, as well as the mental elements of the crime of aggression in the Rome Statute, consequently Article 8 *bis* could entail individual criminal liability for the leaders of such interventions. The essay further notes that the existing defences in the Rome Statute are indeed possible to invoke in situations of unilateral use of force in humanitarian interventions, but that the future success of such arguments is limited. Lastly, the conclusion entails that, with the inclusion of Article 8 *bis* to the Rome Statute, the ICC has been entrusted with an opportunity to influence and shape the rules of *jus ad bellum* and thus pinpoint and strengthen the ban on the use of force in public international law.

Sammanfattning

Aggressionsbrottet har en tämligen lång sedvanerättslig historia i folkrätten, men det var inte förrän år 2010 som brottet definierades för den Internationella brottmålsdomstolens ändamål. Mellanstatlig användning av våld har varit, och är fortfarande, ett mycket politiskt laddat spörsmål, vilket har påverkat världssamfundets benägenhet till att införa individuell straffbarhet för de ansvariga.

Det nya brottet i artikel 8 *bis* i Romstadgan är i mångt och mycket en politisk kompromisslösning mellan stadgeparterna. Till skillnad från de övriga brotten i Romstadgan, som huvudsakligen ämnar att upprätthålla skyddet för mänskliga rättigheter och respekten för humanitär rätt, dvs. *jus in bello*, syftar aggressionsbrottet till att upprätthålla reglerna i *jus ad bellum* genom att straffbelägga handlingar som bl.a. strider mot våldsförbudet i FN-stadgan. Trots en tämligen detaljerad definition är ett flertal folkrättsliga frågor obehandlade och alla rättsliga kontroverser som återfinns inom *jus ad bellum*, så som t.ex. rätten till preventivt självförsvar och rätten till våldsanvändning vid såväl humanitära interventioner som beskydd av egna medborgare utomlands, är nu också en del av diskussionen kring aggressionsbrottet.

Denna uppsats undersöker just en sådan rättslig kontrovers och hur den behandlas i artikel 8 *bis*. Arbetet utreder huruvida aggressionsbrottet i Romstadgan kan tolkas på så sätt att den medför individuellt straffansvar för ledare av unilaterala humanitära interventioner. Doktrinen om humanitära interventioner har sitt ursprung långt tillbaka i den folkrättsliga historien och är ett mycket omdiskuterat eventuellt undantag till våldsförbudet. Artikel 8 *bis* behandlar inte spörsmålet explicit vilket innebär att det kommer att vara ICC:s uppgift att avgöra huruvida aggressionsbrottet även innefattar unilateral våldsanvändning i humanitära syften. Domstolens tolkningsutrymme är viktigt att studera med hänsyn till att den internationella straffrättens och den individuella straffbarhetens potentiella effekter kan påverka framtida politiskt beslutsfattande i frågor som berör humanitära aktioner av detta slag.

Den avslutande analysen av utredningen belyser att våldsanvändning vid humanitära interventioner kan uppfylla såväl de objektiva som de subjektiva rekvisiten av aggressionsbrottet i Romstadgan och att artikel 8 *bis* därför möjliggör lagföring som utkräver individuellt straffansvar av ledare av sådana interventioner. Vidare konstateras det att de existerande ansvarsbefriande grunderna i stadgan visserligen är möjliga att åberopa i situationer av våldsanvändning vid humanitära interventioner, men att mycket talar för att framgången av sådana argument är begränsade. Slutsatsen av utredningen argumenterar för att ICC nu betros med en möjlighet att påverka och utforma reglerna om *jus ad bellum* och på så sätt precisera, men även stärka, våldsförbudet i folkrätten.

Резиме

Злочин агресије има прилично дугу историју у међународном јавном праву, али агресија као кривино дело није била дефинисана све до 2010 године, када је у Римски статут Међународног кривичног суда (Римски статут) уведен члан 8 *бис*. Употреба силе у међународним односима одувек је представљала значајно политичко питање, што је утицало на спремност међународне заједнице да утврди индивидуалну кривичну одговорност за агресоре.

Члан 8 *бис* Римског статута, којим је дефинисан злочин агресије, представља политички компромис између чланица. За разлику од дефиниција других злочина у Римском статуту, чији је главни циљ да одрже заштити људских права и поштовање хуманитарног права, односно *јус ин белло*, дефиниција злочина агресије има за циљ одржавање *јус ад беллум* криминализацијом оних поступака који се противе забрани употребе силе у Повељи Организације уједињених нација. Ипак, упркос обимном опису кривичног дела, преостају поједина правна питања које дефиниција не покрива и правне полемике у *јус ад беллум-у*, као што су на пример: право на преурањену самоодбрану или право на употребу силе у току хуманитарних интервенција и ради заштите држављана на страниј територији, су сада такође и састојни део злочина агресије.

Овај рад испитује једну такву правну полемику и њено место у члану 8 *бис*. Циљ есеја је да истражи да ли нови злочин у Римском статуту може да се тумачи тако да подразумева индивидуалну кривичну одговорност за лидере једностраних хуманитарних интервенција. Доктрина о хуманитарним интервенцијама има своје корене у раној историји међународног јавног права и огледа се као могући изузетак од забране употребе силе. Члан 8 *бис* у Римском статуту не регулише доктрину експлицитно, што имплицира да се задатак одређивања да ли је злочин агресије могућ у случајевима употребе силе у хуманитарне сврхе поверава искључиво Међународном кривичном суду (МКС). МКС-ове могућности тумачења члана 8 *бис* су важне за разматрање с обзиром да ће ефекти међународног кривичног права и индивидуалне кривичне одговорности имати утицај на будуће политичке одлуке везане за хуманитарне интервенције.

Анализа овог рада истиче да употреба силе у хуманитарним интервенцијама може да испуни објективне, као и субјективне елементе злочина агресије у Римском статуту, што значи да би члан 8 *бис* самим тим могао да подразумева индивидуалну кривичну одговорност за лидере хуманитарних интервенција. У даљем се наводи да постојеће одбране у Римском статуту могу бити примењиве у ситуацијама употребе силе у хуманитарним интервенцијама, али да је будући успех таквих аргумената ограничен. Закључак рада указује на то да је, уз додавање члана 8 *бис* у Римски статут, МКС поверено да утиче и обликује правила *јус ад беллум-а*, и на тај начин одреди и ојача забрану употребе силе у међународном јавном праву.

Förord

Min tid som student vid Juridiska fakulteten i Lund lider nu mot sitt slut. Även om det ständigt närvarande ”samvetsmolnet” nu kommer att skingras är det med en gnutta vemod som jag lämnar utbildningen. De senaste sex åren har varit en otrolig resa, där jag har fått växa som person, vidga mina vyer och uppleva en helt annan värld än den jag har vuxit upp i.

Även om jag började juristprogrammet med ambitionen att bli åklagare väcktes hos mig en nästintill obotlig passion för folkrätt under den sjätte terminen och jag har allt sedan dess med engagemang fördjupat mig i ämnet. Just humanitära interventioner har varit min hjärtefråga, troligen på grund av vårt turbulenta möte våren 1999. Mitt val av ämne till denna uppsats har därför varit väldigt naturligt och intresset för rättsområdet har t.o.m. efter dessa 76 sidor fortfarande inte övergett mig, även om den emotionella berg-och-dalbanan må märkas i uppsatsens olika delar. De avsnitt som briljerar mer än andra har jag min exceptionella handledare Christoffer Wong att tacka för, vars tålmodiga genomläsning och goda råd har varit ovärderliga.

Under studieårens gång har många människor passerat mitt liv och några av dem är lyckligtvis fortfarande kvar, de stöttar mig, gläds åt mina framgångar och låter mig njuta av deras sällskap. Tack för att ni finns, jag hoppas att vi får många fler roliga stunder tillsammans! Mina gamla vänner är inte heller bortglömda, utan er kärlek hade jag aldrig kommit så här långt. Ett stort tack även till min pojkvän Aljosa som tålmodigt har stöttat mig framåt.

Tack även till mina underbara kollegor, både de tidigare och de nuvarande ”repianer”, ”repianos”, ja, kära barn har många namn! Såväl ni, som arbetet i receptionen, har varit Lundatidens ljuspunkt.

Sist vill jag rikta varma tacksägelser till min mor, en otroligt stark kvinna vars beundransvärda person har bidragit till den jag är, allting jag har åstadkommit och allting jag kommer att åstadkomma.

Lund, maj 2015
Aleksandra Lakic

Förkortningar

ECCC	Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia
FN	Förenta Nationerna
ICC	International Criminal Court
ICJ	International Court of Justice
ICTR	International Criminal Tribunal for Rwanda
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
IICK	Independent International Commission on Kosovo
ILC	International Law Commission
JT	<i>Juridisk Tidskrift</i>
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NF	Nationernas Förbund
NGO	Non-Governmental Organization
PrepCom	Preparatory Commission of the International Criminal Court
SCSL	Special Court for Sierra Leone
STL	Special Tribunal for Lebanon
SWGCA	Special Working Group on the Crime of Aggression
SÖ	Sveriges internationella Överenskommelser

Prolog

Nedan presenteras ett fiktivt fall som exemplifierar en unilateral humanitär intervention. Fallet används främst i kapitel 4 nedan som ett verktyg för att knyta den teoretiska diskussionen till verkligheten och belysa möjliga rättsliga problem som kan uppstå i praktiken.

Pretoria

Pretoria är en ekonomiskt potent stat med många naturtillgångar i söder och bördiga marker i norr. Landets ekonomi är emellertid underutvecklad, mycket på grund av tidigare konflikter och stridigheter med grannländerna. Befolkningen i Pretoria är multietnisk och består till ca. 60% av pretorianer med samma eller liknande religion och historia. Resterande delen av befolkningen är fördelad på bakrater (ca. 8%), montarer (ca. 5%) och en större minoritet futturer (ca. 25%). De flesta minoritetsgrupper lever utspritt över landet och har integrerats i det pretorianska samhället, men av historiska anledningar har futturer bosatt sig i den södra regionen av Pretoria, i provinsen Arania, där de utgör en majoritetsbefolkning (ca. 80%). Arania har de senaste 20 åren haft självbestämmanderätt inom Pretoria.

De senaste fem åren har Pretoria präglats av inbördes oroligheter eftersom futturerna har hävdats ett mer omfattande självstyre, såväl som självständighet, för Arania. Trots diplomatiska medlingsförsök har Pretorias president, Studenko, vägrat att överlåta regionen till futturerna helt bl.a. på grund av de rika naturtillgångarna som finns där, men även med anledning av oron över risken för att pretorinerna som minoritetsbefolkning i regionen skulle fara illa om futturerna erbjöds fullständig självständighet.

När till synes alla diplomatiska medel mellan parterna hade uttömts skapades motståndsrörelsen *Free People of Arania* (FPA) lett av futturerna. FPA påbörjade hänsynslösa våldsattacker på pretorianska institutioner, såväl som pretoriansk befolkning inom Arania, allt i syfte att utöva påtryck på Studenko och på så vis uppnå självständighet. Även de futturer som ville använda fredliga medel i kampen mot självständighet, samt behålla en god relation med Pretoria och pretorianerna, utsattes för regelbundna attacker av FPA.

Många pretorianer som var bosatta i Arania flydde till de centrala delarna av Pretoria för att slippa utsättas för våldsangrepp och den alltmer utspridda diskrimineringen av den pretorianska befolkningen i Arania. Med anledning av krisen vädjade Studenko om hjälp från världsfredsorganisationen *World Peace and Prosperity* (WPP), men hans förfrågan möttes av rekommendationer till fredlig konfliktlösning och inga större insatser gjordes för att stoppa våldet.

Efter månader av FPA:s våldsamheter bestämde sig Studenko för att själv sätta stopp för gruppens framskridande och dess politik. Som president och

statsöverhuvud återkallade han Arantias status som en region med självbestämmanderätt och omintetgjorde minoritetsrättigheterna i landet. En betydande pretoriansk militärstyrka skickades till Arania som framgångsrikt, men på ett ytterst brutalt sätt, började förtrycka motståndet från FPA. Trots motgångarna förblev emellertid FPA operativt och regionen befann sig i ett tillstånd som närmast kunde betraktas som ett fullskaligt inbördeskrig. Flyktingströmmarna med både pretorianer och futturer spred sig, nu även utanför Pretorias gränser, och började hota stabiliteten i hela regionen.

På grund av den förändrade situationen appellerade WPP till Studenko och ställde krav på att våldsamheterna skulle upphöra. Flera medlingsmöten mellan Studenko och FPA hölls utan framgång, Studenko hade bestämt sig och såg inget stöd från världssamfundet för den pretorianska befolkningens sak i Arania. Vid ett sista misslyckat försök till förhandling blev Studenko varnad av WPP och fick som ett sista ultimatum om att dra tillbaka de pretorianska styrkorna ur Arania och låta futturena i provisen deklarerera självständighet, i annat fall skulle WPP vidta omfattande sanktioner mot Pretoria. Med anledning av Studenkos bristande samarbetsvilja slog sig WPP:s säkerhetsråd ner för att besluta om den uppkomna situationen i Arania som nu hotade den internationella freden och säkerheten. Förslag på en auktorisering av en militär intervention genomförd av försvarsalliansen *Liberate the World from War* (LWW) framfördes, men röstades ner av flera av de permanenta medlemsstaterna i säkerhetsrådet. Istället infördes kraftiga ekonomiska sanktioner mot Pretoria, emellertid till ingen nytta.

Slutligen, med anledning av flyktingproblematiken och det allvarliga lidandet av den civila befolkningen i Arania, beslutade LWW att utan säkerhetsrådets auktorisering militärt ingripa i Arania. Pretoria bombades aggressivt i sex månader med radarosynliga plan från en tämligen låg höjd som förutsattes skapa fruktan och rädsla hos medborgarna. Idén bakom den aggressiva bombningen var att pretorianerna skulle reagera i fruktan och sätta press på Studenko att upphöra med sina militanta aktiviteter i Arania. Det var främst militära mål som attackerades, men en omfattande del av civilbefolkningen drabbades av felriktade missiler och oavsiktliga skador.

Efter sex månader av LWWS: attacker stod emellertid Studenko kvar vid makten starkare än någonsin och ingen lösning på konflikten syntes till. WPP beslutade då att återigen försöka övertala Studenko på fredlig väg och lade fram sitt ursprungliga förslag, dock med en försäkran om att Arania skulle förbli en region inom Pretoria och att WPP:s styrkor istället skulle ha en rätt att kontrollera territoriet i syfte att bidra till fred och stabilitet i regionen. Studenko accepterade förslaget och drog tillbaka de pretorianska militärstyrkorna från Arania, varefter LWW:s humanitära intervention avslutades. Som en direkt orsak av LWW:s intervention konstaterades skador på närmare 1 miljon pretorianska dollar och över 10 000 förlorade liv, varav 3 000 civila.

Trots den efterföljande insättningen av fredliga styrkor i Arania, och WPP:s försök att bidra till en fredlig konfliktlösning i regionen, är relationen mellan pretorianer och futurer i Arania fortfarande konfliktfylld. Enligt senaste rapporteringar har närmare 60% av den petorianska befolkningen utvandrat till övriga delar av Pretoria och futurererna i Arania har börjat förbereda sig för en egenhändig deklaration om självständighet.

1 Inledning

1.2 Bakgrund

Den 11 juni 2010 beslutade ICC:s stadgearter att införa ett antal nya artiklar till Romstadgan, däribland artikel 8 *bis* som definierar aggressionsbrottet. Den nya bestämmelsen kommer att medföra en möjlighet till lagföring som utkräver individuellt straffrättsligt ansvar för individer som, i en ledarroll inom statsapparaten, planerar, förbereder, initierar eller utför aggression mot andra stater. Tillägget belyser världssamfundets viktiga ställningstagande i frågan om individuell straffbarhet för en företeelse som länge har ansetts vara ett uteslutande mellanstatligt spørsmål.

Efter en grundlig läsning av artikel 8 *bis* i Romstadgan kan det emellertid konstateras att ett antal folkrättsliga frågor fortfarande består obehandlade. En av dessa är frågan huruvida användning av våld vid unilaterala humanitära interventioner faller inom aggressionsbrottets kriminaliserade område. Romstadgans stadgearter införde *inte* ett uttryckligt undantag för sådant bruk av våld i artikel 8 *bis*, därmed överlämnades frågan till ICC för tolkning.

Som det kommer att belysas längre fram i uppsatsen är våldsanvändning vid unilaterala humanitära interventioner en del av *jus ad bellum* som av många skäl är svår att skilja från ordinär mellanstatlig aggression och det saknas tydliga rättsliga ramar för institutet. Den politiska och juridiska diskussionen är segregerad mellan å ena sidan de förespråkare som betraktar unilaterala humanitära interventioner som något gott som potentiellt kan bidra till världsfreden, och å andra sidan kritiker som visserligen inser institutets fördelar, men som anser att risken för missbruk av densamma överväger nyttan.

ICC:s framtida tolkning av unilaterala humanitära interventioners plats i artikel 8 *bis* kommer därför troligtvis att påverka den internationella rättsutvecklingen på området, genom att inverka på världssamfundets uppfattning av institutet och dess plats i *jus ad bellum*. I de fall bruk av våld i unilaterala humanitära interventioner av ICC betraktas som likvärdig med aggression kan den nytillkomna bestämmelsen komma att ha en avskräckande effekt på framtida företaganden av välvilliga och genuint utförda humanitära interventioner. En tolkning som undantar sådan våldsanvändning från bestämmelsens tillämpningsområde innebär istället straffrihet för individer som planerar, förbereder, initierar eller utför unilaterala humanitära interventioner, vilket eventuellt öppnar upp för missbruk av unilaterala humanitära interventioner och följaktligen också en försvagning av våldsförbudet i folkrätten.

Med anledning av ovanstående är ICC:s tolkningsutrymme av artikel 8 *bis* ett tämligen intressant ämne att studera och utvärdera mer grundligt. Granskningen och dess ”resultat” för också med sig värdefull kunskap som kan vara användbar inför framtida politiska och rättsliga beslut som berör rätten till användning av våld i mellanstatliga relationer, såväl för Sverige som för resten av världssamfundet.

1.3 Syfte och frågeställningar

Uppsatsen ämnar att analysera huruvida artikel 8 *bis* i Romstadgan kan tolkas på ett sådant sätt att den kan medföra individuellt straffansvar för ledare av unilaterala humanitära interventioner. Framställningen kommer även att ta hänsyn till resultatets eventuella inverkan på våldsförbudet i artikel 2.4 i FN-stadgan samt ICC:s roll som ”domare” i situationer av mellanstatlig aggression.

För att uppnå sitt syfte utgår framställningen från en rad frågeställningar. De huvudsakliga frågeställningarna är:

- Faller våldsanvändning vid unilaterala humanitära interventioner inom det straffbelagda området i artikel 8 *bis* i Romstadgan, dvs. uppfyller sådan användning av våld de objektiva och de subjektiva rekvisiten i bestämmelsen?
- Finns det möjlighet för en tiltalad att undvika straffrättsligt ansvar genom att åberopa någon av de ansvarsbefriande grunderna i Romstadgan?
- Hur påverkas våldsförbudet i artikel 2.4 i FN-stadgan av ICC:s eventuella tolkning av artikel 8 *bis* och vad har domstolens vida tolkningsutrymme i frågan för betydelse för förbudet?

Den första frågan är den primära i meningen att dess svar även belyser huruvida artikel 8 *bis* kan komma att medföra individuellt straffansvar för ledare av unilaterala humanitära interventioner. Den andra huvudfrågeställningen utreds som ett naturligt och nödvändigt nästa steg i analysen. Trots att den första huvudfrågeställningen besvaras jakande kan ett framgångsrikt åberopande av de ansvarsbefriande grunderna i Romstadgan nämligen medföra att ett eventuellt straffansvar bortfaller. En närmare utredning av möjligheterna till tillämpning av dessa grunder sätter spörsmålet i en större kontext och ger arbetet ett mervärde genom att bidra med en vidare diskussion.

För att besvara ovanstående frågeställningar är det dock nödvändigt att staka ut en gemensam grund för den fortsatta framställningen. Vissa grundläggande begrepp och principer inom folkrätten och den internationella straffrätten måste beröras, även om det inte är uppsatsens syfte att belysa dessa frågor närmare. Förevarande uppsats gör inte heller något anspråk för att göra ett ställningstagande när olika åsikter finns. Följande frågor kommer att beröras som ett nödvändigt steg i att besvara uppsatsens huvudfrågeställningar:

- Hur är aggressionsbrottet definierat i Romstadgan och vad är bakgrunden till definitionen?
- Vilka är de objektiva och subjektiva rekvisiten i artikel 8 *bis* i Romstadgan?
- Hur definieras unilaterala humanitära interventioner och vad är institutets rättsliga status i folkrätten?
- Vilka försvarsgrunder i Romstadgan kan bli aktuella i fall av våldsanvändning vid unilaterala humanitära interventioner och vilka krav uppställer de?
- Finns det andra hinder för eventuell straffrättslig lagföring, inom ramen för en brottmålsprocess, av ledare för unilaterala humanitära interventioner?

Genom att dessa frågor diskuteras och besvaras bidrar arbetet bl.a. med en tämligen utförlig systematisering av aggressionsbrottet i Romstadgan i enlighet med den rättsdogmatiska metoden presenterad nedan. Författaren gör även en straffrättslig analys på ett i grunden folkrättsligt instrument och berikar forskningen med ett nytt perspektiv på unilaterala humanitära interventioner, genom att dessa diskuteras i ljuset av Romstadgan.

1.4 Teoretiska aspekter

Det finns en uppfattning inom svensk rättsvetenskap att användandet av en teori är av vikt vid en rättsvetenskaplig studie eftersom den sätter en ram för utredningen och att stor omsorg därmed bör ägnas valet av en teori.¹ Det har bl.a. framförts att författaren, genom att hen fogar in sin rättsfråga i en vidare rättslig och teoretisk ram, möjliggör att den företeelse som undersöks i studien förstås i ett större sammanhang. Det kan göras genom teoribildningen, dvs. genom generella påståenden om något förhållande såsom ett rättsområde, ett rättsligt problem eller del av ett sådant.²

Följande framställning tar sin teoretiska utgångspunkt i den internationella straffrättens karaktär, funktion och straffteorier. Dessa teoretiska aspekter påverkar hur Romstadgan bör tolkas och är av vikt för en vidare förståelse av analysen i detta arbete. Det bör emellertid påpekas att det inte råder enighet om nedan beskrivna perspektiv i den folkrättsliga doktrinen, varför de inte har tagits för givet i framställningen.

1.4.1 Den internationella straffrättens karaktär

Den internationella straffrätten är en del av folkrätten och ett regelverk utformat för att förbjuda specifika handlingar och bestraffa personer som företar sig desamma.³ De straffbelagda gärningarna består främst av allvarliga överträdelser av folkrätten, bl.a. kränkningar av mänskliga rättigheter och brott av *jus ad bellum* samt humanitär rätt.⁴ Till skillnad från de flesta brott inom den nationella straffrätten erfordras det i internationell straffrätt att brottet är begånget i en viss kontext av systematiskt och storskaligt användande av våld för att individuellt straffansvar ska kunna aktualiseras.⁵

Regelverket skiljer sig vidare från den nationella straffrätten eftersom den uppstår genom mellanstatliga avtal, sedvanerätt och allmänna rättsprinciper som är några av folkrättens rättskällor enligt artikel 38 i ICJ-stadgan.⁶ Den tillkommer och verkar därmed horisontellt mellan stater och inte vertikalt mellan hierarkiskt ordnade institutioner. Den internationella straffrätten har emellertid, till skillnad från övrig folkrätt, individen som sin målfigur, och medför ibland skyldigheter som direkt kan åläggas densamma, utan behov av nationalstaten som en mellanhand.⁷

---

¹ Sandgren (1995/96), s. 737, 739.

² Sandgren (2004/05), s. 300.

³ Cassese m.fl. (2013), s. 3f.; Bassiouni (1980), s. 3.

⁴ Bring m.fl. (2014), s. 273.

⁵ Werle (2005), s. 29; Ambos i Treiffterer (red.) (2008), s. 746.

⁶ Bassiouni (2014), s. 15ff.; Bring m.fl. (2014), s. 27f; Artikel 38 ICJ-stadgan.

⁷ Cassese m.fl. (2013), s. 3, 7f.; Cryer m.fl. (2007), s. 11; Bassiouni (2014), s. 66f.

1.4.2 Den internationella straffrättens syfte och funktion

Regelverkets främsta mål är att värna om värden som är fundamentala och gemensamma för hela världssamfundet. Den globala freden, välståndet och säkerheten är de skyddsvärden som i detta sammanhang brukar anses stå i centrum.⁸ Den breda tolkningen av begreppen *fred, välstånd och säkerhet* medför att handlingar som vanligtvis faller inom den nationella straffrättens sfär, och vars bestraffning anses vara omfattad av den nationella statssuveräniteten, ändå kan anses konstituera folkrättsbrott och vara ett föremål för den internationella straffrättens effekter om de utgör ett hot mot hela världssamfundets stabilitet.⁹ Det är därmed inte alla gärningar som blir uppmärksammade av den internationella straffrätten, utan det är enbart de mest allvarliga brotten som angår hela det internationella samfundet som inte får förbli ostraffade.¹⁰ Folkmord är ett exempel på en sådan gärning, vars fasansfulla natur påverkar världsfreden eftersom den hotar den fysiska och sociala existensen av en folkgrupp.¹¹ Andra allvarliga brott är bl.a. aggression, krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten som, utöver folkmord, brukar benämnas som Romstadgans kärnbrott.¹²

Det råder en bred uppfattning om att den internationella straffrätten även tjänar till att skydda mänskliga rättigheter genom att intervensera vid konflikter mellan den starka statssuveränitetsprincipen och fall av grova kränkningar av mänskliga rättigheter.¹³ Skapandet av ICC brukar då anföras som är ett led i världssamfundets ansträngningar att, genom tillämpning av internationell straffrätt och internationell jurisdiktion, förhindra och sanktionera kränkningar av mänskliga rättigheter och på så sätt bidra till världsfred.¹⁴

1.4.3 Straffteorier inom folkrätten

Den straffrättsliga jurisdiktionen över, och bestraffningen av en individ innebär ett betydande tvångsingripande från samhällets sida som måste berättigas på ett eller annat sätt.¹⁵ Den nationella straffrättens berättigande grunder brukar delas upp i de framåtblickande (teologiska) och de som fokuserar på själva brottet (deontologiska). Den förra refererar till allmänprevention som straffrättens främsta ändamål och inriktar sig på regelverkets avskräckande funktion, medan

---

⁸ Cassese m.fl. (2013), s. 20; Werle (2005), s. 27f.; Treiffterer i Treiffterer (red.) (2008), s. 8; p. 3 i ingressen till Romstadgan.

⁹ Werle (2005), s. 27f.

¹⁰ Treiffterer i Treiffterer (red.) (2008), s. 10f; p. 4 i ingressen till Romstadgan.

¹¹ Werle (2005), s. 29.

¹² Cryer m.fl. (2007), s. 4.

¹³ Werle (2005), s. 28, 40f.; Cryer m.fl. (2007), s. 9f.

¹⁴ Mansell m.fl. (2013), s. 148; Treiffterer i Treiffterer (red.) (2008), s. 6.

¹⁵ Cryer m.fl. (2007), s. 17.

den senare pekar på vedergällning och bestraffning av den enskilda som straffrättens kärnuppgift och anledningen till dess existens.¹⁶ De flesta nationella system, också den svenska, grundar sig på en blandning av dessa två s.k. straffteorier, även om andra grunder för berättigande av straffets verkställande har framkommit, t.ex. individualprevention, humanitet och social kontroll.¹⁷

Allmänprevention och vedergällning är även en del av den internationella straffrättens mål.¹⁸ Inrättandet av *International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia* (ICTY) och *International Criminal Tribunal for Rwanda* (ICTR) belyser detta väl. Å ena sidan var världssamfundets önskan att de ansvariga skulle ställas inför rätta för sina gärningar och att lagföring och påförande av straff för folkrättsbrotten i det forna Jugoslavien och Rwanda skulle tjäna som vedergällning för det begångna samt reflektera världssamfundets ställningstagande emot det förkastliga handlingarna. Å andra sidan var inrättandet av tribunalerna ett resultat av FN säkerhetsrådets resolution fattad med bakgrund i rådets befogenheter under kapitel VII, dvs. dess primära ansvar för upprätthållandet av internationell fred och säkerhet. Det indikerar på att det fanns ytterligare ett syfte bakom brottmålsprocesserna, nämligen att uppmärksamma den internationella straffrättens betydelse och belysa att det inte existerar någon straffrihet¹⁹ för begångna folkrättsbrott.²⁰ Just straffrihet för de ansvariga anses vara en av orsakerna till försatta våldsamheter och instabilitet efter en till synes avslutad konflikt.²¹ Att istället genom lagföring söka skipa rättvisa bidrar till såväl fred som allmänprevention genom en ökad respekt för det folkrätten.²² Utöver de ovannämnda ändamålen har det även framförts att den internationella straffrättskipningen har som syfte att komma fram till sanningen som i slutändan kan vara till gagn för en effektiv försoning till brottsoffren.²³

---

¹⁶ Cryer m.fl. (2007), s. 18; Treiffterer i Treiffterer (red.) (2008), s. 10f.; Jareborg m.fl. (2010), s. 74ff.; Asp m.fl. (2013), s. 30ff.

¹⁷ Asp m.fl. (2013), s. 31; Jareborg m.fl. (2010), s. 83ff.

¹⁸ Cryer m.fl. (2007), s. 17ff.

¹⁹ Jmf. engelska 'impunity'.

²⁰ Akhavan (2001), s. 8ff.

²¹ Akhavan (2001), s. 30.

²² Werle (2005), s. 30ff.; Treiffterer i Treiffterer (red.) (2008), s. 7; Bassiouni (2014), s. 1, 27; Cryer m.fl. (2007), s. 18ff; p. 5 och 9 i ingressen till Romstadgan.

²³ Cryer m.fl. (2007), s. 23ff; Bring m.fl. (2014), s. 284; Werle (2005), s. 31f.

1.5 Metod och material

I denna framställning har författaren använt sig av en metod som har många av de drag som karakteriserar den rättsdogmatiska metoden.

Den metod som de rättsvetenskapliga författarna hävdar att de oftast använder är just den rättsdogmatiska, men exakt vad denna metod innebär beskrivs sällan. Det finns flera olika uppfattningar om vad den rättsdogmatiska metoden inrymmer och vilka resultat som kan förväntas vid användandet av metoden. Den rättsdogmatiska metodens uppgift kan sägas vara att beskriva, systematisera och tolka gällande rätt inom en viss bestämd ram för att kunna ge en auktoritativ utsaga om den gällande rätten.²⁴ Ramen bestäms av de auktoritativa rättskällorna, såsom lagstiftning, rättspraxis, lagförarbete och doktrin.²⁵ Metodens syfte är att hitta lösningen på ett rättsligt problem genom att applicera en gällande rättsregel på problemet. Den rättsdogmatiska metoden kan emellertid skilja sig i tillämpning mellan de olika rättsliga disciplinerna, t.ex. straffrätt, civilrätt och folkrätt.²⁶

I syfte att tillämpa aggressionsbrottsbestämmelsen på unilaterala humanitära interventioner, ett existerande rättsligt problem, har författaren av detta arbete sökt tolka och systematisera artikel 8 *bis* i Romstadgans och då använt sig av den rättsdogmatiska metoden, med utgångspunkt i de folkrättsliga rättskällorna och dess rättskällevärd. Det finns inom doktrin ingen enighet om vad denna rättskällevärd utgörs av, men i sammanhanget brukar artikel 38.1 i stadgan till *International Court of Justice* (ICJ-stadgan) anges som en auktoritativ uppräkningslista. Stadgan är visserligen bara tillämplig i det fall ICJ utövar sin dömande verksamhet, emellertid är den allmänna uppfattningen i folkrättslitteraturen att artikel 38.1 återspeglar vad som generellt gäller inom folkrätten.²⁷ Bestämmelsen stipulerar att folkrättsligt bindande normer är de normer som kan ledas tillbaka till erkända folkrättsliga källor i form av internationella överenskommelser och sedvänja, internationell sedvanerätt och allmänna rättsgrundsatser.

Med anledning av att författaren analyserar en bestämmelse i Romstadgan har även denna stadgas artikel 21 tagits i beaktande. Bestämmelsen omnämner stadgan, dess brottskriterier, bevis- och förfaranderegler, tillämpliga fördrag samt folkrättens principer och regler, däribland de vedertagna principerna i det internationella regelsystemet för väpnade konflikter, samt allmänna rättsprinciper som ICC har härlett från nationella lagar i världens rättssystem, som de rättskällor som ICC bör tillämpa inom ramen för sin dömande verksamhet.

Vid systematiseringen av aggressionsbrottets innebörd i denna uppsats har författaren i enlighet med ovanstående tagit hänsyn till relevant eller tillhörande

---

²⁴ Sandgren (2005), s. 648ff.; Olsen (2004), s. 111f.

²⁵ Jareborg (2004), s. 8; Kleineman i Korling m.fl. (2013), s. 21f..

²⁶ Kleineman i Korling m.fl. (2013), s. 21.

²⁷ Bring m.fl. (2014), s. 27ff; Linderfalk (2012), s. 26; Cryer m.fl. (2007), s. 6ff.

lagstiftning och överenskommelser, främst de med en anknytning till Romstadgan, samt artikel 8 *bis* Brottskriterier och *travaux préparatoire*. I kapitel 3 och utredningen av humanitära interventioners rättsliga status har författaren använt sig av flertalet internationella traktat och tämligen omfattande hänvisningar har gjorts till både den internationella sedvanerätten, och internationella rättsfall. Även om doktrin enligt artikel 31.1 i ICJ-stadgan inte anses vara en rättskälla i samma bemärkelse som de ovan angivna kan den användas som medel för fastställande av gällande rätt, vilket också görs inom ramen för detta arbete.²⁸ Den doktrin som framställningen stöds på är tillförlitlig och utvald med omsorg och källkritiskhet. Enbart välkända och respekterade författare av juridisk doktrin har använts, varav bl.a. Carrie McDougalls och Sergey Sayapins avhandlingar har varit av särskild betydelse.

Vid behov av tolkning av rättskällorna har de konventionella tolkningsmetoderna stipulerade i artikel 31-32 i Wienkonventionen använts som tolkningsmedel. Artikel 31.1 anger att det är den gängse meningen av traktatets uttryck sedda i sitt sammanhang och mot bakgrund av traktatens ändamål och syfte som ska vara vägledande för tolkningen. I det ovannämnda sammanhanget ingår, förutom själva traktatet, bl.a. överenskommelser och accepterade dokument som tillhör traktatet, enligt artikel 31.2. Artikel 31.3 klargör att även efterföljande överenskommelser och praxis, samt andra relevanta rättsliga regler ska vägas in i bedömningen. Vidare anger 31.4 att eventuella subjektiva viljor av avtalsparterna också bör beaktas, om de kan fastställas. Om tolkningen inte leder till ett rimligt resultat enligt artikel 31 ska det slutligen även tas hänsyn till förarbeten som ett supplementärt tolkningsmedel enligt artikel 32.²⁹

Den rättsdogmatiska metoden kan sägas vara en normativ vetenskap, men en alltför strikt tolkning av den kan emellertid leda till att en studie blir allt för begränsad och deskriptiv. Det finns ett flertal juridiska forskare som anser att rättsdogmatiken inte måste vara dogmatisk till sin karaktär och de menar därför att metodens benämning är något missvisande.³⁰ För att nyttan av studier ska bli så stor som möjligt är det betydelsefullt att metoden inte är helt deskriptiv till sin karaktär utan innehåller argumentation som vidgar perspektivet och går utanför gällande rätt, t.ex. genom värderingar som rättfärdigar och kritiserar den gällande rätten i syfte att finna nya svar och bättre lösningar.³¹ Rättsdogmatiken kan alltså, förutom att fastställa vilka rättsregler som finns, *de lege lata*, även syfta till att föra en diskussion *de lege ferenda*.³²

Med anledning av detta har uppsatsen inte varit strikt bunden till den klassiska rättsdogmatiken, författarens analyser och värderingar av gällande rätt har presenterats, framförallt i arbetets slutsats.

---

²⁸ Linderfalk (2012), s. 27; Cryer m.fl. (2007), s. 9.

²⁹ Läs mer om detta i Linderfalk (2012), s. 93ff; Bring m.fl. (2014), s. 50.

³⁰ Kleineman i Korling m.fl. (2013), s. 26.

³¹ Jareborg (2004), s. 4.

³² Peczenik (1995), s. 313.

Slutligen ska det belysas att arbetet innehåller drag av den komparativa metoden.³³ Eftersom uppsatsen riktar sig till en svensk läsarkrets har författaren sökt jämföra bestämmelserna i Romstadgan med motsvarande bestämmelser i svensk straffrätt, främst inom ramen för kapitel 4.3 och 4.4 nedan. Detta för att läsaren i det mån det är möjligt ska kunna relatera till något som är någorlunda välkänt.

1.6 Terminologi

Författaren vänder sig främst till läsare med en juridisk bakgrund och grundkunskaper i folkrätt, det förutsätts därför att grundläggande folkrättsliga termer inte behöver förklaras närmare. Trots detta förekommer det inom ramen för uppsatsen ett antal begrepp, så som t.ex. ”Förundersökningskammaren”³⁴, ”Brottskriterier”³⁵, ”ingressen i Romstadgan”³⁶, ”stadgeparter”³⁷ etc., som kan förefalla okända även för den erfarna läsaren. Det är av vikt att tydliggöra att denna terminologi på intet sätt är uppfunnen av författaren själv utan hämtat från, ömsom den svenska översättningen av Romstadgan, ömsom från svensk doktrin inom ämnet.³⁸

1.7 Forskningsläge

Det finns nästintill ingen svensk juridisk litteratur som för en diskussion inom det ämne som behandlas i denna uppsats, endast Pål Wranges artikel om aggressionsbrottet har berört det ytligt.³⁹ Arbetets centrala frågeställning har emellertid diskuterats inom ramen för den internationella juridiska doktrinen och dessa verk, även om de också behandlar ämnet tämligen ytligt och osystematiskt, används som referensmaterial i detta arbete. Anledningen till den knapphändiga juridiska forskningen på området kan bero på problemets tämligen teoretiska karaktär och det faktum att aggressionsbrottet i Romstadgan inte har trätt i kraft än och därmed är bestämmelsen inte än tillämplig på något fall av aggression, för att inte tala om våldsanvändning vid unilaterala humanitära interventioner.⁴⁰

---

³³ Läs mer om metoden i Valguarnera i Korling m.fl. (2013), s. 141ff.

³⁴ Jmf. engelska ’Pre-Trial Chamber’ originalutgåvan av Romstadgan.

³⁵ Jmf. engelska ’Elements of crimes’ i originalutgåvan av Romstadgan.

³⁶ Jmf. engelska ’Preamble of the Romestatute’ originalutgåvan av Romstadgan.

³⁷ Jmf. engelska ’State Parties’ originalutgåvan av Romstadgan.

³⁸ Bring m.fl. (2014); SÖ 2002:59.

³⁹ Wrange (2011).

⁴⁰ Kampalakonferensens deltagare beslutade att även införa artikel 15 *ter* och på så sätt begränsa ICC:s temporala jurisdiktion till att gälla först ett år efter att 30 stadgeparter har accepterat eller ratificerat förändringen i stadgan, och inte förrän ett särskilt aktiveringsbeslut, taget efter den 1 januari 2017, har fattats av samtliga dessa stater.

Den nästintill obefintliga svenska doktrinen på området har förmodligen sin grund i aggressionsbrottets och det uppställda problemets ännu otydliga betydelse för svensk rätt och Sverige.

1.8 Avgränsningar

Framställningen fokuserar på aggressionsbrottet så som det är stipulerat i Romstadgans artikel 8 *bis*. Dess sedvanerättsliga innehåll och betydelse berörs enbart ytligt i de delar det är relevant för förståelsen av bestämmelsen, det utvärderas emellertid inte närmare i analysen. Anledningen till begränsningen är brottets tämligen långa sedvanerättsliga historia, som visserligen kan vara av intresse för uppsatsen, men som inte kan studeras närmare på grund av arbetets begränsade omfång. Dessutom är författarens tanke med uppsatsen att utvärdera den mest aktuella lydelsen av aggressionsbrottet.

Definitionen av en unilateral humanitär intervention är ett tämligen omstritt ämne inom folkrätten och det är inte inom denna uppsatsens ram att söka finna en allmän beskrivning av institutet.⁴¹ Icke desto mindre är författaren i behov av att ha ett begrepp att utgå ifrån vid utvärderingen av institutets plats i Romstadgan. Författaren har därför valt att avgränsa sig till följande definition av unilaterala humanitära interventioner:

Militärt tvångsingripande av en eller flera stater, eller en internationell organisation, i de interna angelägenheterna av en eller flera andra stater. Den militära interventionen sker utan en auktorisering av FN:s säkerhetsråd och i syfte att förhindra eller stoppa vidsträckta kränkningar av fundamentala mänskliga rättigheter mot individer som inte är det intervenerande landets egna medborgare.

Författaren väljer därmed att fokusera på interventioner som inbegriper militärt våld eftersom de kan anses vara de mest ingripande för den drabbade staten. Vidare undersöks enbart unilaterala militära humanitära interventioner eftersom dessa är av störst intresse p.g.a. av institutets kontroversiella rättsliga status i folkrätten.⁴² Därmed utesluts FN auktoriserade och andra lagenliga interventioner som per automatik faller utanför aggressionsbrottets definition i artikel 8 *bis*. Slutligen exkluderas även interventioner företagna för att rädda egna medborgare i andra länder. Avgränsningen har gjorts med hänsyn till arbetets snäva omfattning, men även med anledning av att det är just denna typ av folkrättslig våldsanvändning som författaren har haft ett intresse av att studera.

---

⁴¹ För en mer omfattande framställning av begreppets definition, se kapitel 3.2 nedan.

⁴² För mer om unilaterala humanitära interventioners rättsliga status, se kapitel 3.3 nedan.

Eftersom den centrala frågeställningen i uppsatsen kretsar kring huruvida individuellt straffansvar överhuvudtaget kan bli aktuellt för våldsanvändning vid unilaterala humanitära interventioner fokuserar arbetet följaktligen enbart på det principiella (primära) ansvaret av en individ, så som det är stipulerat i artikel 25.3.a i Romstadgan. Författaren kommer därmed inte att behandla eller beskriva den internationella straffrättens resterande ansvarsformer som i artikel 25, eftersom utvärderingen av vilken ansvarsform som eventuellt kan aktualiseras för en ledare av unilaterala humanitära interventioner är ett efterföljande steg som kan utredas först efter att det har konstaterats att handlingen är straffbar.

1.9 Disposition

Framställningen består av två huvudsakliga delar, en deskriptiv och en analytisk. Avstamp tas i den deskriptiva delen och kapitlet som kort redogör för aggressionsbrottets historia, definition samt de objektiva, såväl som de subjektiva rekvisiten för brottet (kapitel 2). Därefter följer en redovisning av unilaterala humanitära interventioners karaktär och institutets rättsliga status i folkkräkten. (kapitel 3). Därpå följer den analytiska delen av uppsatsen och en utvärdering av den centrala frågeställningen för arbetet, dvs. unilaterala humanitära interventioners plats i aggressionsbrottets definition och huruvida ett individuellt straffansvar kan bli aktuellt i fall av våldsanvändning vid unilaterala humanitära interventioner (kapitel 4). För att konkretisera den beskrivna teorin används det fiktiva fallet presenterat i prologen av arbetet. Uppsatsen avslutas med ett kapitel som sammanfattar de slutsatser som har dragits från avsnitt 4, samt diskuterar resultatets konsekvenser för våldsförbudet i artikel 2.4 i FN-stadgan och ICC:s roll som ”domare” i fall av mellanstatlig aggression (kapitel 5).

Framställningens Bilaga A är ämnad att tjäna som hjälpmedel för läsaren att få en överblick över den lagtext som är relevant för uppsatsen. Eftersom den för utredningen centrala bestämmelsen, aggressionsbrottet i artikel 8 *bis*, inte har översatts till svenska är hela lagtextbilagan framställd på engelska med anledning av författarens vilja att vara konsekvent.

2 Aggressionsbrottet i Romstadgan

Den första översynskonferensen av Romstadgan ägde rum mellan den 31 maj och den 11 juni 2010 i Kampala, Uganda. Tolv år efter stadgans ikraftträdande samlades stadgeparterna igen för att ta ställning till eventuella ändringar och se över aggressionsbrottets definition, i enighet med artikel 5.2 och artikel 123 i Romstadgan.⁴³ Efter ett drygt decennium av samarbete och kompromisser utmynnade Kampalakonferensen i ett antal nyantagna artiklar,⁴⁴ varav artikel 8 *bis*, som definierar aggressionsbrottet, är en av dessa nyheter.⁴⁵ Till skillnad från de övriga brotten i Romstadgan, som huvudsakligen ämnar att upprätthålla skyddet för mänskliga rättigheter och respekten för humanitär rätt, dvs. *jus in bello*, syftar aggressionsbrottet till att upprätthålla reglerna i *jus ad bellum* genom att straffbelägga handlingar som bl.a. strider mot våldsförbudet i FN-stadgan.⁴⁶

Introduktionen av individuellt straffansvar för mellanstatlig aggression innebär ett paradigmskifte i världspolitikens perception av reglerna om användning av militärt våld i internationella relationer.⁴⁷

2.1 Bakgrund till straffbeläggningen av mellanstatlig aggression

Under hela 1900-talet har det förekommit flertalet försök till att introducera individuellt straffansvar för aggressiv våldsföring mellan stater. Vid första världskrigets slut sökte segermakterna lagföra de ansvariga för krigsförbrytelser och angreppskrig genom att införa artikel 227 i Versaillesfördraget.⁴⁸ Den tyska kejsaren Wilhelm II, bland andra, anklagades för ”a supreme offence against international morality and the sanctity of treaties”.⁴⁹ *The Commission on the Responsibility of the Authors of War and on Enforcement of Penalties*⁵⁰ konstaterade emellertid att aggressiv krigsföring inte var ett erkänt internationellt brott vid den aktuella tidpunkten.⁵¹ Wilhelm II själv kom aldrig att ställas inför rätta för sina

---

⁴³ Artikel 5.2 och artikel 123 Romstadgan.

⁴⁴ För en samling av dokument från konferensen, se ASP Resolution RC/9/11 (2010).

⁴⁵ För den fullständiga texten, se ASP Resolution RC/RES.6 (2010).

⁴⁶ Wrange (2011), s. 14; Cryer m.fl. (2007), s. 267.

⁴⁷ McDougall (2013), s. 1; Sayapin (2014), s. 254.

⁴⁸ Gillett (2013), s. 831; Bring m.fl. (2014), s. 273.

⁴⁹ Artikel 227 Versaillesfördraget.

⁵⁰ En kommission skapad i syfte att efterforska förekomsten av brott mot krigets lagar och eventuella straffansvar i relation till första världskriget. Kommissionen bestod av 15 medlemmar, 2 utsedda av var och en av stormakterna (USA, Storbritannien, Frankrike, Italien och Japan) och 5 utsedda av stater med särskilt intresse i frågan, se mer i *Commission on the Responsibility of the Authors of War and on Enforcement of Penalties* (1919).

⁵¹ *Commission on the Responsibility of the Authors of War and on Enforcement of Penalties* (1919) s. 118; DeNicola (2008), s. 646.

handlingar eftersom han hade flytt till Nederländerna som vägrade att utlämna honom för en brottmålsrättegång.⁵²

Under den efterföljande mellankrigstiden gjordes stora kraftansträngningar för att motarbeta och förhindra aggressionshandlingar, bl.a. genom slutandet av fördraget om Nationernas Förbund (NF)⁵³ år 1920 och Briand-Kelloggpakten⁵⁴ år 1928. Även om båda instrumenten refererade till krig som en sista utväg ur mellanstatliga konflikter, erkändes det fortfarande som en godtagbar och legitim möjlighet till konfliktlösning. Fördragen saknade dessutom en preciserad reglering av sanktioner vid avtalsbrott och berörde inte frågan om individuellt straffansvar för aggressionens ledare.⁵⁵

Det var inte förrän slutet av andra världskriget, i samband med inrättandet av de internationella militärtribunalerna i Nürnberg och Fjärran Östern år 1946, som idén om individuellt straffansvar för internationella brott fick gehör och det nuvarande aggressionsbrottet i Romstadgan började utformas.⁵⁶

De båda tribunalernas brottskatalog innefattade en bestämmelse som stipulerade att krigets ledare kunde dömas för ”crime against peace” (fredsbrott), ”the supreme international crime”,⁵⁷ om de hade befattat sig med

”planning, preparation, initiation or waging of a war of aggression, or a war in violation of international treaties, agreements or assurances, or participation in a common plan or conspiracy for the accomplishment of any of the foregoing”.⁵⁸

Emellertid saknade termen ”war of aggression” en tydlig definition i stadgorna.⁵⁹ Bristen var väl känd för tribunalernas upphovsmän, något som Justice Jackson, USA:s chefsåklagare i Nürnberg, påpekade i sitt tal vid Nürnbergtribunalens öppningsceremoni: ”[i]t is perhaps a weakness in this Chapter that it fails itself to define a war of aggression.”⁶⁰

Brottsdefinitionens svagheter till trots fälldes flertalet tilltalade för fredsbrott i såväl Nürnbergtribunalen, som i Tokyotribunalen.⁶¹ När FN:s generalförsamling sedan bekräftade Nürnbergtribunalens principer och världsregeringarna ställde sig bakom rättegångarnas legalitet, stod det klart att ett antal folkrättsbrott slutligen var fast etablerade.⁶² Ett av dem var fredsbrottet, som sedermera

---

⁵² Sayapin (2014), s. 30; Gillett (2013), s. 831; Wrangle (2011), s. 7.

⁵³ NF Fördraget.

⁵⁴ Briand-Kelloggpakten; Werle (2005), s. 388f.

⁵⁵ Artikel 10 i NF Fördraget; artikel 1-2 i Briand-Kelloggpakten; Chesterman (2001), s. 43; Sayapin (2014), s. 29ff.; Werle (2005), s. 387f.

⁵⁶ Wrangle (2011), s. 7; Gillett (2013), s. 832; Werle (2005), s. 391.

⁵⁷ Nürnbergdomen, s. 186.

⁵⁸ Artikel 6.a Nürnbergstadgan och Artikel 5.a Tokyostadgan.

⁵⁹ Paulus (2010), s. 1119.

⁶⁰ Justice Robert H. Jackson (1945).

⁶¹ Nürnbergdomen, s. 272ff.; Tokyodomnen, s. 141ff.

⁶² GA Resolution 95 (I) (1946).

utvecklades till det som idag heter aggressionsbrottet, en process som emellertid tog mer än 60 år att slutföra.

2.1.1 Definitionsförsök

År 1949 fick *International Law Commission* (ILC) i uppdrag av FN:s generalförsamling att, i syfte att lägga grund till en stadga för en internationell brottmålsdomstol, sammanställa och kodifiera de brott som var under prövning i Nürnbergrättegångarna samt förbereda *Draft Code of Offences against the Peace and Security of Mankind*.⁶³ Trots den ovannämnda otydligheten som genomsyrade aggressionsbrottet hade ILC nästintill fullgjort sitt uppdrag redan 1950.⁶⁴ Kommissionen framställde därefter år 1954 det icke-bindande dokumentet *Draft Code of Offences Against the Peace and Security of Mankind* och presenterade det till generalförsamlingen.⁶⁵ Emellertid blev utkastet aldrig officiellt antaget, huvudsakligen på grund av världssamfundets svårighet att nå konsensus under det kalla kriget.⁶⁶ ILC:s fortsatta arbete avstannade därefter, icke desto mindre kullkastades inte staternas motivation och insatserna för skapandet av en internationell brottmålsdomstol fortsatte. ILC återupptog sitt arbete 1981 på uppmaning av generalförsamlingen⁶⁷ och framställde år 1991 *Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind*,⁶⁸ som slutfördes definitivt år 1996.⁶⁹

ILC:s sistnämnda utkast användes som grund för utformningen av bestämmelserna angående folkmord, krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten, som alla nu återfinns i Romstadgan.⁷⁰ Definitionen av fredsbrottet förblev dock under Romkonferensen 1998 en mycket kontroversiell fråga. Efter Nürnberg och Tokyo förekom det nämligen inga fler rättegångar relaterade till fredsbrottet och till skillnad från de övriga brotten utelämnades fredsbrottet från fördragen som skapade de internationella ad hoc domstolarna; ICTY, ICTR, ECCC, SCSL och STL. Det föreföll finnas en generell ovilja från världssamfundets sida att straffbelägga aggressionshandlingar och introducera individuellt straffansvar för gärningen, bl.a. med anledning av brottets politiska karaktär och dess betydelse för statssuveräniteten.⁷¹ De fördragsslutande staterna vid Romkonferensen mäktade slutligen inte med att uppnå ett

---

⁶³ GA Resolution 177 (II) (1947).

⁶⁴ Principles of International Law recognized in the Charter of the Nurnberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal (1950).

⁶⁵ Draft Code of Offences against the Peace and Security of Mankind (1954).

⁶⁶ Gillett (2013), s. 833; Bring m.fl.(2014), s. 274.

⁶⁷ GA Resolution 36/106 (1981).

⁶⁸ Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind (1991).

⁶⁹ Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind (1996).

⁷⁰ Bring m.fl. (2014), s. 274.

⁷¹ Gillett (2013), s. 833; McDougall (2013), s. 39f.; Cassese m.fl. (2013), s. 136f.; Werle (2005), s. 385.

samförstånd.⁷² Icke desto mindre enades konferensens delegater om att göra en markering av brottets existens i stadgan, för att dess framtid inte skulle komma att hotas.⁷³ Artikel 5 antogs därför som en kompromisslösning. Bestämmelsen uttryckte delegaternas erkännande av domstolens materiella jurisdiktion över aggressionsbrottet, men jurisdiktionsutövningen begränsades kraftigt av artikelns punkt 2. Därmed sköts frågan på framtiden och *The Preparatory Commission of the International Criminal Court* (PrepCom)⁷⁴ fick i uppgift att förbereda ett förslag till en framtida bestämmelse om brottet, inbegripet en definition, tillhörande Brottskriterier,⁷⁵ samt villkor för ICC:s jurisdiktionsutövning. Förslaget skulle beredas stadgeparterna vid Romstadgans översynskonferens.⁷⁶

I syfte att hjälpa till och fullfölja PrepCom:s arbete skapades en särskild arbetsgrupp, *Special Working Group on the Crime of Aggression* (SWGCA)⁷⁷, vars syfte var att, genom upprepade möten och förhandlingar, frambringe aggressionsbrottets definition. Efter stor möda och många kompromisser lyckades gruppen med sin uppgift och ett slutförslag lades fram år 2009.⁷⁸ Vid Kampalakonferensen antogs slutligen SWGCA:s förslag till definition av 84 fördragsslutande stater i konsensus och det är denna lydelse som idag återfinns i artikel 8 *bis* i Romstadgan.⁷⁹

---

⁷² Wrange (2011), s. 6; McDougall (2013), s. 9; Sayapin (2014), s. 57; Bring m.fl. (2014), s. 278.

⁷³ McDougall (2013), s. 11; Gillett (2013), s. 830.

⁷⁴ En kommission skapad av Romstadgans stadgeparter genom resolution F i UN Doc. A/CONF.183/2/Add.1 (1998).

⁷⁵ Romstadgans Brottskriterier är ämnade att vara till hjälp vid domstolens tolkning av stadgans brott, se mer i artikel 9 i Romstadgan, återgivna i U.N. Doc. PCNICC/2000/1/Add.2 (2000).

⁷⁶ Artikel 123.1 Romstadgan; Wrange (2011), s. 24.

⁷⁷ SCGWA bestod av de fördragsslutande staternas experter, men även experter från icke-fördragsslutande stater, så som Kina, Ryssland, USA samt ett antal Non-Governmental Organizations (NGO).

⁷⁸ ICC-ASP/7/SWGCA/2 (2009).

⁷⁹ Sayapin (2014), s. 60.

2.2 Karaktären av artikel 8 *bis* i Romstadgan

Den nuvarande lydelsen av artikel 8 *bis* i Romstadgan består av två delar, en som definierar en mellanstatlig aggressionshandling och en som beskriver den individuella handlingen, dvs. aggressionsbrottet. Definitionen av aggression, som återfinns i artikelns andra punkt och baseras på artiklarna 1 och 3 i FN:s resolution 3314⁸⁰, skildrar en statshandling.⁸¹ Själva aggressionsbrottet, som framgår av artikelns första punkt, preciserar den individuella gärningen och dess karaktär, samt tydliggör att den enbart kan begås av en specifik krets personer. Artikel 8 *bis* (1) förtydligar även att det enbart är de svåraste formerna av aggressionshandlingar, som har uppnått en viss nivå av allvarlighet, som kan anses vara aggressionsbrott och medföra individuellt straffansvar i ICC.⁸²

I syfte att förstå brottets karaktär och rekvisit måste artikel 8 *bis* (1) och 8 *bis* (2) alltid läsas som en helhet. Samtidigt måste de olika beståndsdelarna studeras med en förståelse för deras skillnader.⁸³ Aggressionshandlingen i artikel 8 *bis* (2) skiljer sig på så sätt från aggressionsbrottet genom att den förstnämnda inte är ett brott enligt Romstadgan utan enbart en grundförutsättning för att brottet ska anses vara begånget. För att individuellt straffansvar ska kunna aktualiseras i ICC överhuvudtaget måste det alltså kunna konstateras att en stat har begått aggression, så som den är definierad i artikel 8 *bis* och resolution 3314.⁸⁴ Ovanstående medför att artikel 8 *bis*, för pedagogikens skull, behöver läsas i en omvänd ordning än den skriftligen stipulerade.

För att kunna besvara den centrala frågeställningen i uppsatsen, dvs. om aggressionsbrottet i Romstadgan kan medföra individuellt straffansvar för ledare av unilaterala humanitära interventioner, erfordras en närmare studie av aggressionsbrottets samtliga rekvisit. Svaret på huruvida rekvisiten kan uppfyllas av gärningar som vanligtvis konstituerar unilaterala humanitära interventioner är nämligen avgörande för analysen. I den följande framställningen gör författaren därför ett försök att fördjupa sig i artikel 8 *bis* olika beståndsdelar. Med anledning av det sagda ovan utgår presentationen från en omvänd läsning av artikel 8 *bis* och börjar därför i artikelns punkt 2.

---

⁸⁰ GA Resolution 3314 (XXIX) (1974); Det icke-bindande dokumentet antogs av generalförsamlingen 1974 och definierar mellanstatsaggression. Den tydliggör FN-stadgans våldsförbud och dess innebörd i syfte att vara behjälplig vid utförandet av säkerhetsrådets primära uppgifter. Snarare än att vara ett redskap inom den internationella straffrätten var resolutionen ämnad att användas som ett verktyg bland många i kampen mot att förhindra mellanstatligt våld.

⁸¹ Sayapin (2014), s. 263; Gillett (2013), s. 837.

⁸² McDougall (2013), s. 1, 3, 7, 62f.; Sayapin (2014), s. 257.

⁸³ Sayapin (2014), s. 256f.

⁸⁴ Gillett (2013), s. 837.

2.3 Objektiva rekvisit

Så som i den svenska straffrätten är det även inom den internationella straffrätten de objektiva rekvisiten som beskriver alla de omständigheter som bestämmer s.a.s. den synbara straffbelagda handlingen.⁸⁵ Eftersom Romstadgan saknar en allmän bestämmelse framgår de objektiva rekvisiten för varje enskilt brott av brottets egen definition och dess Brottskriterier. Brottbeskrivningen straffbelägger alltid ett specifikt agerande, antingen i form av en handling eller en underlåtenhet, samt anger en olaglig konsekvens som är direkt orsakad av just denna handling eller underlåtenhet, t.ex. skada eller risk för skada. I vissa fall kan brottets objektiva rekvisit även ställa krav på att brottet ska ha ägt rum under särskilt angivna omständigheter.⁸⁶

Följande framställning granskar de objektiva rekvisiten i artikel 8 *bis*.

2.3.1 Aggressionshandlingen

I detta avsnitt ska begreppet *aggressionshandling* i artikel 8 *bis* (2) studeras närmare, eftersom existensen av denna är en nödvändig *omständighet* för aggressionsbrottet. Det är nämligen enbart den som har planerat, förberett, initierat eller utfört en aggressionshandling, som kan ställas till svars för ett aggressionsbrott.

Inledningsvis kan det konstateras att beteckningen syftar till en gärning som enbart kan tillskrivas en stat och som är företagen mot en annan stat. Implicerat i detta är att en terroristorganisation inte kan, lika lite som en enskild, göra sig skyldig till aggression, även om motsatta argument har förekommit.⁸⁷ Däremot kan en samling av stater i en organisation, så som t.ex. *North Atlantic Treaty Organization* (NATO), uppfylla kravet.⁸⁸

Den allmänna beskrivningen av en aggressionshandling framgår av artikel 8 *bis* (2) som stipulerar att all användning av väpnat våld som står i strid med statssuveräniteten, den territoriella integriteten eller politiska oberoende av en stat, eller som på annat sätt är oförenlig med FN-stadgan, utgör en aggressionshandling. Lydelsen grundar sig, som tidigare nämnt, på generalförsamlingens resolution 3314. Genom den direkta hänvisningen till resolutionen länkades aggressionsbrottet till FN-stadgan och det våldsförbud stipulerat däri. En analys av aggressionshandlingens, och därmed i slutändan

---

⁸⁵ Holmqvist m.fl. (Del I) (2013), 1:2 s. 3.

⁸⁶ Werle (2005), s. 97f.; Piragoff m.fl. i Treiffterer (red.) (2008), s. 852; Cassese m.fl. (2013), s. 38f; Schabas (2010), s. 476.

⁸⁷ Mancini (2012), s. 232; Gillett (2013), s. 838; Cassese m.fl. (2013), s. 140; jmf dock Sayapin (2014), s. 260.

⁸⁸ Artikel 1 GA Resolution 3314 (XXIX) (1974).

även aggressionsbrottets, existens kräver en undersökning av huruvida ett brott mot våldsförbudet i FN-stadgan har ägt rum.⁸⁹ En sådan utvärdering måste följaktligen ta sin början i en studie av artikel 2.4 i FN-stadgan.

Våldsförbudet anses vara folkrättens mest fundamentala princip som sätter gränserna för staters användning av våld, både individuellt och inom ramen för deras medlemskap i internationella organisationer.⁹⁰ Förbudet gäller även inom den internationella sedvanerätten. Bestämmelsen måste läsas tillsammans med artiklarna 39, 42, 51 och 53 i FN-stadgan som tydliggör två explicita undantag till det annars tämligen restriktiva förbudet.⁹¹ Artikel 51 tillåter kollektiv eller enskild våldsanvändning i självförsvarssyfte om alla de av artikeln stipulerade villkoren är uppfyllda. Vidare framgår det av artikel 42 att mellanstatligt våld får förekomma om FN:s säkerhetsråd har auktoriserat densamma. Utöver dessa undantag är förbudet absolut. Bestämmelsens rigorösa natur härstammar ur världssamfundets misslyckade försök att genom mjukare vägledning i form av bl.a. Briand-Kelloggpakten och skapandet av NF förhindra utbrottet av andra världskriget.⁹²

En aggressionshandling enligt artikel 8 *bis* (2) är allt väpnat våld företaget i strid med våldsförbudet som inte faller in under något av bestämmelsens undantag.⁹³ Begreppet *väpnat våld* syftar till en fysisk väpnad konfrontation, dvs. kinetisk våld riktat mot motståndaren genom användande av militär vapenarsenal, eller genom blockader genomförda med hjälp av sådan arsenal. Termen omfattar därmed inte t.ex. ekonomiska sanktioner.⁹⁴ Det måste dessutom alltid röra sig om våld som står i strid med statssuveräniteten, den territoriella integriteten eller politiska oberoende av en stat, därmed utesluts t.ex. bruk av våld med den drabbade statens samtycke.

Därutöver måste den aktuella handlingen kunna placeras in i den lista som stipuleras i artikel 8 *bis* (2) för att den ska kunna klassificeras som en aggressionshandling i aggressionsbrottets mening. Listan anger ett antal typexempel på användning av väpnat våld som skulle kunna definieras som aggression. Exemplifieringen bör inte tolkas som uttömmande, något som förtydligades vid översynskonferensen i Kampala då det framhävdes att

”acts other than those listed could thus be considered acts of aggression, provided that they were of a similar nature and gravity to those listed and would satisfy the general criteria contained in the chapeau of paragraph 2”⁹⁵

---

⁸⁹ Petty (2009), s. 112f.; Cryer m.fl. (2007), s. 271.

⁹⁰ Nicaragua v. U.S., para. 176; Bring m.fl. (2014), s. 172.

⁹¹ ICJ:s avgörande i sak den 27 juni 1986 i Case of Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. U.S.), para. 175f.

⁹² Sayapin (2014), s. 78f.; Nicaragua v. U.S., para. 190.

⁹³ Bring m.fl. (2014), s. 278f.

⁹⁴ Nicaragua v. U.S., para. 163; Gillett (2013), s. 838.

⁹⁵ ICC-ASP/6/20/Add. 1, Annex II (2008), p. 34; McDougall (2013), s. 103f.; Gillett (2013), s. 844.

Konferensens delegater ansåg att listan, även om det hade varit önskvärt med hänsyn till principen om *nullum crimen sine lege*, inte kunde utformas som fullständig. Det framfördes bl.a. det faktum att krigsföringen är i ständig förändring och att en fixering av definitionen kunde medföra att avancerade aggressionshandlingar, så som t.ex. datanätverksattacker, riskerade att hamna utanför brottsbeskrivningen. Exemplifieringens icke-uttömmande karaktär håller istället dörren på glänt för framtida utvecklingar och resulterar i att användning av väpnat våld i de flesta av fallen kommer att omfattas av den brett definierade aggressionshandlingen i artikel 8 *bis* (2).⁹⁶ Rättssäkerheten ansågs vara tillförsäkrad av den generella beskrivningen av aggression i artikel 8 *bis* (2) i samläsning med den nedan beskrivna tröskeln i artikel 8 *bis* (1).⁹⁷

Slutligen är det i sammanhanget viktigt att nämna att en aggressionshandling måste ha ägt rum, dvs. blivit fullbordad, för att individuellt straffansvar för ett aggressionsbrott ska kunna aktualiseras i ICC. Detta betyder att inga hot om, försök eller förberedelser till aggression kan beaktas vid bedömningen.⁹⁸

2.3.2 Tröskeln för aggressionshandlingen

Även om det av ovanstående framställning förefaller vara ett brett spektrum av handlingar som innefattas av aggressionsbrottets lydelse framgår det tydligt av artikel 8 *bis* (1) att den aktuella aggressionshandlingen måste vara av en sådan karaktär, allvarlighet och skala att den innebär en uppenbar kränkning av FN-stadgan. Därmed är det inte alla överträdelser av våldsförbudet i FN-stadgan som är straffbelagda, enbart den farligaste och mest allvarliga typen av olaglig våldsanvändning kan medföra individuellt straffansvar i ICC.⁹⁹ Det uppställda kriteriet är en objektiv bedömningsgrund som ICC ska ta ställning till i varje enskilt fall och situation.¹⁰⁰

Tröskeln i artikel 8 *bis* (1), är ett *omständighetsrequisit* och en kompromisslösning mellan, å ena sidan de delegater som vid Kampalakonferensen önskade att aggressionsbrottets definition skulle begränsa ICC:s jurisdiktion över aggressionshandlingar, och å andra sidan de representanter som inte ville införa någon tröskel alls, och därmed erbjuda domstolen en möjlighet att pröva alla överträdelser av våldsförbudet i FN-stadgan.¹⁰¹ Liknande förslag till begränsningar av domstolens jurisdiktion hade tidigare lagts fram av såväl ILC¹⁰²

⁹⁶ ICC-ASP/6/SWGCA/INF.1 (2007), p. 46f; ICC-ASP/6/SWGCA/1 (2007), p. 18f.; Wrangle (2011), s. 35; Gillett (2013), s. 841; Petty (2009), s. 112.

⁹⁷ Gillett (2013), s. 845.

⁹⁸ Gillett (2013), s. 838, 856; Petty (2009), s. 112; Cryer m.fl. (2007), s. 173.

⁹⁹ Mancini (2012), s. 233; Wrangle (2011), s. 36ff; Paulus (2010), s. 1121.

¹⁰⁰ Brottskriterier till artikel 8 *bis*, återgivna i ASP Resolution RC/RES.6 Annex II (2010)

¹⁰¹ Se t.ex. ICC-ASP/6/SWGCA/1 (2007), p. 25; ICC-ASP/6/SWGCA/INF.1 (2007), p. 55f.

¹⁰² Se t.ex. Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind (1996), s. 50.

som PrepCom¹⁰³, vilket talade starkt för dess införande. Tröskelrekvisitets tillkomst ansågs även gå i linje med ICC:s syfte, nämligen att enbart bestraffa ”the most serious crimes of concern to the international community as a whole.”¹⁰⁴

Kompromissresultatet är därmed ämnat att begränsa tillämpningen av aggressionsbrottet och undkomma en överkriminalisering.¹⁰⁵ Tröskelns innebörd kommer att behandlas närmare i kapitel 4 nedan, men det är inledningsvis viktigt att påpeka att den inte bör tolkas så att situationen nödvändigtvis måste karaktäriseras som ett fullskaligt krig. En sådan tolkning av artikel 8 *bis* (1) uteslöts när Kampaladelegaterna godkände ordet aggressionshandling, och inte det ursprungligen använda och föreslagna termen *aggressionskrig*, som en del av aggressionsbrottets definition.¹⁰⁶

2.3.3 Den individuella handlingen

När det har konstaterats att en aggressionshandling som når upp till den uppställda tröskeln har ägt rum är det den som har *planerat, förberett, initierat eller utfört* den aktuella handlingen som kan ställas till svars för ett aggressionsbrott. I detta avsnitt ska den *straffbelagda handlingen* i artikel 8 *bis* analyseras närmare.

En tydlig beskrivning av aggressionsbrotts brottsliga handling saknas i såväl artikel 8 *bis* som de tillhörande Brottskriterierna.¹⁰⁷ Vägledning kan emellertid hämtas i Nürnbergtribunalens dom eftersom definitionen i artikel 8 *bis* (1) nästintill är en exakt återspeglning av artikel 6.1 i Nürnbergtribunalens.¹⁰⁸ Följande framställning bygger på en tämligen självständig tolkning av Nürnbergdomen, inspiration har emellertid hämtats från Carrie McDougalls avhandling.¹⁰⁹

I Nürnbergtribunalens dom preciserades de individuella handlingarna för fredsbrottet som mycket noggrant planerade och övervägda gärningar, som inte enbart var ett resultat av den tillfälliga politiska situationen i världen. Det är vidare möjligt att utläsa att de handlingar som var föremål för prövning i Nürnberg var en del av en process som pågick under en tämligen lång period i historien, daterad ända tillbaka till 1919.¹¹⁰

Under rättegångarna visade det sig emellertid vara svårt att utröna exakt vilka handlingar som åsyftades med de olika begreppen i artikel 6.1. Problematiken

---

¹⁰³ Se t.ex. UN Doc. PCNICC/2002/WGCA/RT.1/Rev.2 (2002), II.7.

¹⁰⁴ Petty (2009), s. 109; p. 4 i ingressen till Romstadgan.

¹⁰⁵ Gillett (2013), s. 857; Petty (2009), s. 110.

¹⁰⁶ ICC-ASP/5/SWGCA/INF.1 (2006), p. 21ff.; ICC-ASP/5/SWGCA/2 (2007), p. 16ff. McDougall (2013), s. 124f, 154.

¹⁰⁷ Brottskriterier till artikel 8 *bis*, återgivna i ASP Resolution RC/RES.6 Annex II (2010).

¹⁰⁸ Sayapin (2014), s. 259.

¹⁰⁹ McDougall (2013), s. 167ff.

¹¹⁰ Nürnbergdomen, s. 188, 221.

låg i det faktum att termerna inte gick att skilja åt, eftersom de i verkligheten överlappade varandra.¹¹¹ Vid en närmare undersökning av domen kan det emellertid konstateras att den individuella handlingen för fredsbrottet beskrevs som *planering* i form av t.ex. närvaro vid möten där planer för aggressiv våldsanvändning diskuterades och utformades, med hänsyn taget till uttalanden vid dessa möten samt uttalanden i andra officiella sammanhang som uppmanade till våldsföringen eller indikerade på dess projektering.¹¹² *Förberedelse* preciserades bl.a. som skapande av ekonomiska och praktiska förutsättningar för aggressionen att ta form, innefattande diplomatiska eller politiska manövrar så som t.ex. mobilisering av trupper, upplösning av statsbudget till militära ändamål, godkännande av lagsstiftning, direktiv och memorandum samt andra steg tagna till stöd för aggressionsplanernas förverkligande.¹¹³ Som *initiering* angavs bl.a. alla beslut att agera aggressivt genom att t.ex. påbörja utförandet av erhållna direktiv, order o.d.¹¹⁴ Slutligen preciserades *utförande* som alla (strategiska) handlingar efter initieringen, som har i syfte att säkra att aggressionen kan fortskrida, inklusive bl.a. ockupation, aggressionsföring, utförandet av operativa ordar, kontroll eller administration av territorium, m.m.¹¹⁵ Samtliga nämnda handlingar borde enligt domstolen ha bidragit till, och varit ett viktigt steg framåt i, utförandet av aggressionen. Enbart verbala utsagor ansågs inte kunna uppnå denna tröskel.¹¹⁶

Det kan antas att denna begreppsbestämning i Nürnbergtribunalens dom även gäller för aggressionsbrottet i artikel 8 *bis*. Det är dock otydligt hur ICC kommer att förhålla sig till de olika termerna i framtiden.¹¹⁷

2.3.4 Ett ledarskapsbrott

Som ett objektiva *omständighetsrekvisit* anger artikel 8 *bis* (1) att en person som har planerat, förberett, initierat eller utfört en aggressionshandling nödvändigtvis måste ha varit i en position att effektivt utöva kontroll över aggressionshandlingen, eller instruera den politiska eller militära handlingen av en stat, för att den ska kunna dömas för aggressionsbrott. Även om det vid första anblick förefaller vara den formella positionen i en hierarkisk ordning som avgör rekvisitets uppfyllande indikerar användningen av termen *effektiv kontroll* på att det är den som rent faktiskt har möjligheten att kontrollera eller instruera en aggressionshandling som också bör vara den som ställs till svars för brottet.¹¹⁸

---

¹¹¹ Cryer m.fl. (2007), s. 274

¹¹² Nürnbergdomen, s. 273f., 278ff., 283ff.

¹¹³ Nürnbergdomen, s. 275ff., 280f., 313f., 296f.

¹¹⁴ Nürnbergdomen, s. 280f., 313f.

¹¹⁵ Nürnbergdomen, s. 320f., 300f.

¹¹⁶ Mancini (2012), s. 241; McDougall (2013), s. 187ff.

¹¹⁷ Sayapin (2014), s. 194.

¹¹⁸ Mancini (2013), s. 237ff.

2.4 Subjektiva rekvisit

I likhet med den svenska straffrättens skuld- och täckningsprincipen stipulerar även Romstadgan att alla komponenter av de objektiva rekvisiten för ett särskilt brott, dvs. det straffrättsliga agerandet, dess konsekvenser och omständigheterna i fallet, företas av en person med en särskild sinnesförfattning.¹¹⁹ Det s.k. subjektiva rekvisitets uppfyllelse är av central betydelse för bedömningen av individuellt ansvar och straff även i den internationella straffrätten.¹²⁰

Till skillnad från de ovan beskrivna objektiva rekvisiten i Romstadgan stipuleras de subjektiva rekvisiten för stadgans samtliga brott i en allmän artikel, artikel 30. Enligt bestämmelsen är det enbart den som har haft för *avsikt* att handla på ett visst sätt för att uppnå en viss effekt, med *insikten* om omständigheterna i situationen och dess konsekvenser, som kan hållas straffrättsligt ansvarig för sitt beteende i ICC. Romstadgan kräver därmed att den anklagade har handlat med, vad som i den svenska straffrätten kan jämföras med, avsikts- eller insiktssuppsåt.¹²¹ Följaktligen kan den som har begått ett folkrättsbrott enligt Romstadgan inte dömas för gärningen om denna enbart täckts av likgiltighetsuppsåt eller oaktsamhet.

Att ha avsikt till det straffbelagda agerandet innebär i detta sammanhang att handlingen är ett resultat av ett opåverkat, frivilligt agerande. Avsikten till handlingens konsekvenser kräver ett avsikts- eller insiktssuppsåt hos den handlande, dvs. åtminstone dennes kännedom om att hans agerande skulle föranleda den uppnådda effekten som en konsekvens i ett normalt händelseförlopp. Rekvisitet för insikt om omständigheterna ställer krav på kännedom om de faktiska omständigheterna i fallet.¹²² Enligt den härskande åsikten i doktrin på området är kriterierna i artikel 30 kumulativa på så sätt att en person inte kan anses vara straffrättsligt ansvarig för sin gärning såvida den inte hade både avsikt och insikt enligt ovan.¹²³

2.4.1 Tillämpning på artikel 8 bis

Enligt artikel 30 och ingressen i Romstadgans Brottskriterier ska principerna i bestämmelsen vara tillämpliga på en specifik handling, effekt eller omständighet, i de fall en annan reglering om subjektiva rekvisit saknas inom ramen för varje

---

¹¹⁹ Asp m.fl. (2013), s. 269f, 284ff; Holmqvist m.fl. (Del I) (2013), 1:2s. 4f.

¹²⁰ Gadirov i Treiffterer (red.) (2008), s. 511f., 522; Weisbord (2013), s. 488f.

¹²¹ Piragoff m.fl. i Treiffterer (red.) (2008), s. 850f.; Sayapin (2014), s. 293; Werle (2005), s. 102f.

¹²² Artikel 30 Romstadgan; Piragoff m.fl. Treiffterer (red.) (2008), s. 851, 860f.; Weisbord (2013), s. 492f.

¹²³ Piragoff i Treiffterer (red.) (2008), s. 854, 859; Cassese m.fl. (2013), s. 56f; Schabas (2010), s. 474ff.

enskild brottsbeskrivning.¹²⁴ Med anledning av att en sådan särskild reglering saknas i såväl artikel 8 *bis* som Brottskriterierna anslutna till bestämmelsen¹²⁵ är det följaktligen den allmänna artikeln som stadgar de subjektiva rekvisiten för aggressionsbrottet.¹²⁶

Vid en tillämpning på artikel 8 *bis* innebär uppsåtsrekvisitet att den som har planerat, förberett, initierat eller utfört en aggressionshandling måste ha haft för avsikt att företa den individuella handlingen beskriven ovan i kapitel 2.3.3 och på så sätt medverka i aggressionen.¹²⁷ Vidare ska den anklagade haft insikt om att omständigheterna var sådana att den företagna aggressionshandlingen var oförenlig med FN-stadgan, samt att denna var en uppenbar kränkning av densamma. Det framgår dock tydligt i den ingressen till Brottskriterierna att den handlande inte behöver göra en rättslig utvärdering av situationen, bedömningen sker istället med den faktiska situationen som grund. Det är domstolen som självständigt och på objektiva grunder avgör om aggressionen var en överträdelse och en uppenbar kränkning av FN-stadgan, utvärderingen är på intet sätt beroende av den anklagades subjektiva uppfattningar.¹²⁸

Aggressionshandlingen kan exempelvis bestå i användande av mellanstatligt våld utan ett självförsvarssyfte, i avsaknad av en auktorisering av säkerhetsrådet, och med hjälp av en omfattande militär styrka. Om ledaren av operationen hade kännedom om att dessa omständigheter var för handen och om hen också var den som planerade, förberedde, initierade eller utförde handlingen, är de subjektiva rekvisiten för aggressionsbrottet uppfyllda, oavsett hens insikter om den företagna handlingens olaglighet eller den rättsliga betydelsen av den uppenbara kränkningen av FN-stadgan.¹²⁹ Delegaterna vid Kampalakonferensen var mycket noga med att belysa denna viktiga princip och framhävde att det skulle vara oförenligt med resten av Romstadgan att förändra den. Det framfördes även att ett eventuellt krav på en rättslig analys av aktören skulle kräva hens kännedom av *jus ad bellum*, vilket skulle innebära en för hög tröskel för det subjektiva rekvisitet i fall av aggressionsbrott.¹³⁰

---

¹²⁴ McDougall (2013), s. 189f.; Weisbord (2013), s. 493; p. 2 i ingressen till Romstadgans Brottskriterier.

¹²⁵ Brottskriterier till artikel 8 *bis*, återgivna i ASP Resolution RC/RES.6 Annex II (2010).

¹²⁶ Mancini (2012), s. 242; McDougall (2013), s. 189f.; Sayapin (2014), s. 293; Gillett (2013), s. 861.

¹²⁷ Artikel 30 Romstadgan; Weisbord (2013), s. 492f.; Sayapin (2014), s. 293; McDougall (2013), s. 189ff.

¹²⁸ P. 4 i ingressen till Romstadgans Brottskriterier.

¹²⁹ ICC-ASP/8/INF.2 (2009), p. 16ff.; McDougall (2013), s. 191; Mancini (2012), s. 243.

¹³⁰ McDougall (2013), s. 191f.; Weisbord (2013), s. 494f.

3 Humanitära interventioner

Följande kapitel beskriver humanitära interventioner som ett institut, men framförallt ämnar avsnittet att belysa diskussionen om unilaterala humanitära interventioners rättsliga status i folkrätten. Framställningen är av centralt intresse vid besvarande av de huvudsakliga frågeställningarna i detta arbete. Debatten berör nämligen väsentligen samma argument som aktualiseras vid bedömningen av om våldsanvändning vid unilaterala humanitära interventioner uppfyller de objektiva rekvisiten för aggressionsbrottet, dvs. om sådant bruk av våld kan utgöra en aggressionshandling och omfattas av det straffbelagda området i artikel 8 *bis* i Romstadgan.

Efter en presentation av begreppets historia och definition följer ett antal delavsnitt som belyser debatten över institutets rättsliga status. Det ska belysas att framställningen på intet sätt är fullständig. Författaren har sökt dra en slutsats där denna har kunnat utläsas ur doktrinen. Andra delkapitel saknar en konklusion eftersom debatten är pågående, emellertid har dessa kapitel en gemensam slutsats som framställs som ett avslutande avsnitt i detta kapitel.

3.1 Historia

Idéen bakom humanitära interventioner går att spåra tillbaka till medeltiden och då framförallt Grotius teorier om rättfärdiga krig.¹³¹ Folkrättens fader menade att institutet bygger på en allmän tanke om att naturrätten bereder var och en i samhället kapaciteten att hävda inte bara sina egna, utan även andras rättigheter, varför det bör föreligga en rätt att föra mellanstatliga krig i syfte att skydda de förtryckta.¹³²

Själva termen ”humanitär intervention” myntades för första gången på 1880-talet av William Edward Hall.¹³³ Sedermera har begreppet utvecklats till en del av *jus ad bellum* och ett mycket omdiskuterat potentiellt undantag till våldsförbudet i folkrätten.¹³⁴ Grundidén bygger på tanken om att situationer som skakar mänsklighetens samvete, främst allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter inom en stat, erfordrar en intervention av världssamfundet.¹³⁵

Under 1900-talet har interventioner av detta slag blivit allt mer aktuella och i praktiken nästintill ersatt angreppskrig och våldsanvändning i självförsvar.¹³⁶

---

¹³¹ Chesterman (2001), s. 9; Stahn (2013), s. 965; Holzgrefe m.fl. (2003), s. 40.

¹³² Chesterman (2001), s. 13.

¹³³ Hehir (2013), s. 188.

¹³⁴ Stahn (2013), s. 963.

¹³⁵ Chesterman (2001), s. 37.

¹³⁶ May (2009), s. 328; Hehir (2013), s. 188.

3.2 Definition

Precis som med många andra begrepp inom de samhällsvetenskapliga disciplinerna är definitionen av en humanitär intervention mycket omstridd.¹³⁷ Termen *humanitär* kan tolkas tämligen brett och används oftast till att beskriva såväl statliga som icke-statliga aktörers åtgärder ämnade att förbättra individens välbefinnande. Även om begreppet preciseras till att omfatta enbart skydd av mänskliga rättigheter återstår fortfarande ett antal obesvarade frågor, så som t.ex. vilka mänskliga rättigheter bör beaktas, finns det någon inbördes ordning mellan rättigheterna, vem/vilka är det som avgör gränserna för en kränkning av mänskliga rättigheter etc. På ett liknande sätt är också begreppet *intervention* svårdefinierat och det har i doktrin varit problematiskt att fastställa exakt vilka handlingar som åsyftas, om det enbart är militära interventioner som bör beaktas eller om även andra former av inblandning i staters angelägenheter, så som t.ex. ekonomiska sanktioner är en del av begreppets innebörd.¹³⁸

Åtskilliga försök till att definiera unilaterala humanitära interventioner har lagts fram av bl.a. Brownlie, Roberts, Holzgrefe och Welsh. och även om dessa till en stor del skiljer sig åt har de vissa gemensamma egenskaper, nämligen att:

- Användningen av militärt våld anses vara en central del av interventionen.
- Interventionens ändamål är att stoppa allvarliga kränkningar av fundamentala mänskliga rättigheter.
- Den intervenerande staten agerar utan samtycke av den stat på vars territorium interventionen äger rum.¹³⁹

3.3 Humanitära interventioners rättsliga status

Det är tämligen omdiskuterat huruvida världssamfundets unilaterala interventioner vid humanitära kriser kan berättigas som laglig våldsanvändning inom folkrätten.¹⁴⁰ Teoretiska argument för en sådan rätt har förts ända sedan 1600 talet, men institutets rättsliga status fortsätter att vara mycket svävande.¹⁴¹

Problematiken grundar sig såväl i att begreppet är svårdefinierat, som i det faktum att debatterna inom ämnet tenderar att röra sig utanför den rättsliga sfären och fokuserar istället på politiska, etiska och moraliska hänsynstaganden.¹⁴² En ytterligare orsak till spörsmålets kontroversiella karaktär

---

¹³⁷ Hehir (2013), s. 15; Murhy (1996), s. 8ff.

¹³⁸ Murphy (1996), s. 8ff.

¹³⁹ Se Hehir (2013), s. 21.

¹⁴⁰ Sayapin (2014), s. 129; Stahn (2013), s. 965; Cryer m.fl. (2007), s. 268.

¹⁴¹ DeNicola (2008), s. 652; Chesterman (2001), s. 35; Hehir (2013), s. 95; Petty (2009), s. 105, 121.

¹⁴² Chesterman (2001), s. 39.

är de historiska exempel på hävdade humanitära interventioner som sedermera har visat sig varit grundade på blandade motiv, dvs. motiv som inte har varit särpräglade humanitära, utan snarare aggressiva. I realiteten har nämligen de flesta humanitära interventioner företagits av militärt överlägsna stater, ofta västerländska sådana, mot mindre starka stater i politisk kris, vilket har bidragit till utvecklade argument om att institutet frekvent har missbrukats och använts som en täckmantel för aggressionskrig och ett verktyg för att förändra det politiska förhållandet i världen.¹⁴³

Som ovannämnt är institutionens rättsliga status och relationen mellan våldsförbudet i folkrätten å ena sidan, och humanitära interventioner å andra sidan, viktig att klargöra i syfte att besvara den centrala frågeställningen i arbetet. För att öka läsarens förståelse av analysen presenterar därför följande framställning de olika argumenten för- och emot institutet som ett undantag från det folkrättsliga våldsförbudet i såväl FN-stadgan som inom den internationella sedvanerätten. Det är i sammanhanget viktigt att notera att debattframställningen på intet sätt är fullständig och att avsnittet inte speglar författarens ställning i frågan.

3.3.1 Betydelsen av FN-stadgans våldsförbud

Trots att institutet alltsedan 1600-talet hade erhållit stöd i folkrätten blev möjligheterna till lagligt rättfärdigande av unilaterala humanitära interventioner kraftigt beskurna efter FN-stadgans tecknande 1948.¹⁴⁴ Det tydligt stipulerade förbudet i artikel 2.4 i stadgan kompletterades som ovannämnt endast med två explicita undantag.¹⁴⁵ I syfte att uppnå sitt primära mål, nämligen att skapa internationell fred och säkerhet, skyddar våldsförbudet istället statsuveraniteten och jämställdheten mellan stater genom ett strikt förbud mot alla interventioner som kränker den territoriella integriteten och det politiska oberoendet av en stat.¹⁴⁶

De principer som flödar ur FN-stadgans våldsförbud har bekräftats flertalet gånger, bl.a. vid generalförsamlingens konferens 1965, då mötesdeltagarna förtydligade att varje form av våldsanvändning i strid med våldsförbudet måste anses vara olaglig aggression.¹⁴⁷ Några decennier senare, år 1986, meddelades ICJ:s dom Nicaragua v. USA där domstolen pekade på problemet med militära interventioner för humanitära ändamål. USA hade utan framgång argumenterat för att dess inblandning i Nicaraguas angelägenheter, samt dess användning av

---

¹⁴³ Kirsch (2002), s. 323; May (2009), s. 330; Chesterman (2001), s. 38f.

¹⁴⁴ DeNicola (2008), s. 652, Kirsch (2002), s. 325; Sayapin (2014), s. 130.

¹⁴⁵ Artikel 2.4, 51 och kapitel 7 FN-stadgan; ICJ:s rådgivande yttrande den 8 juli 1996 i *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons (Nuclear Weapons)*, para. 38.

¹⁴⁶ Artikel 2.7 FN-stadgan.

¹⁴⁷ GA Resolution 2131 (XX) (1965); Sayapin (2014), s. 131; May (2009), s. 330.

det våld som var föremål för tvisten, var påkallad med hänsyn till Nicaraguas ovilja att tillförsäkra grundläggande mänskliga rättigheter i landet, i form av fria och allmänna val. ICJ godtog inte argumentet och varnade för att den aktuella våldsanvändningen från USA:s sida inte kunde anses vara en lämplig metod för att tillförsäkra respekten för mänskliga rättigheter.¹⁴⁸ Istället förefaller domstolen ha ansett att denna typ unilaterala humanitära interventioner enbart är en form av aggression.¹⁴⁹

Sammanfattningsvis förefaller det som att våldsförbudet i artikel 2.4 i FN-stadgan, tolkat i enlighet med dess ordalydelse, utesluter användning av våld vid unilaterala humanitära interventioner och belyser på så sätt institutets lagstridiga karaktär inom folkrätten.¹⁵⁰

3.3.2 Institutets överlevnad i den internationella sedvanerätten

Trots FN-stadgans absoluta våldsförbud och trots principens bekräftelse av både ICJ och FN:s generalförsamling har det framkommit argument för att rätten till unilaterala humanitära interventioner ändå existerar och gäller i internationell sedvanerätt. I Nicaragua v. USA tydliggjorde nämligen ICJ att FN-stadgan inte täcker hela det existerande regelverket över mellanstatligt bruk av våld och att den internationella sedvanerätten existerar parallellt med stadgan.¹⁵¹ Med detta som grund har förespråkare av humanitära interventioner framfört att unilaterala humanitära interventioners rättsliga status på intet sätt har påverkats av FN-stadgans ikraftträdande, även om sådant bruk av våld inte uttryckligen auktoriseras i traktatet.¹⁵²

Unilaterala humanitära interventioner har nämligen en lång historia i folkrätten och stödet för institutet daterar ända tillbaka till Grotius och Vattel, vars verk i högsta grad har influerat utvecklingen av folkrätten.¹⁵³ Institutet har även varit en del av mellanstatlig statspraxis allt sedan 1800-talet då den europeiska konserten¹⁵⁴ relativt frekvent intervenerade i Osmanska riket i syfte att rädda den kristna befolkningen från förtryck.¹⁵⁵ Andra historiska incidenter av liknande slag är bl.a. Storbritanniens, Frankrikes och Rysslands intervenering i Grekland under 1830-talet, Frankrikes intervention i Syrien under 1860-talet, USA:s inblandning i Kuba i slutet av 1800-talet samt Greklands, Bulgariens och Serbiens

---

¹⁴⁸ Nicaragua v. U.S., para 268.

¹⁴⁹ May (2009), s. 329f.

¹⁵⁰ Nuclear Weapons, para 226; Gillett (2013), s. 852.

¹⁵¹ Nicaragua v. U.S., para 174f.

¹⁵² Petty (2009), s. 125.

¹⁵³ Se Murphy (1996), s. 34, 43ff.

¹⁵⁴ Konserten bildades 1815 vid Wienkongressen och var en form av diplomatisk samverkan mellan Europas vid den tiden mäktigaste stater, se mer om detta i Murphy (1996), s. 50.

¹⁵⁵ Murphy (1996), s. 51ff.

intervention i Makedonien vid 1900-talets början.¹⁵⁶ Det ovannämnda talar för att institutet bör anses vara tillåten användning av våld enligt gällande sedvanerätt.¹⁵⁷

Som en motivering till en så bred tolkning av våldsförbudet nämns bl.a. det pressande behovet av ett humanitärt undantag bl.a. på grund av den diskfunktionella mekanismen för konfliktlösning inom FN systemet, men även med anledning av det låsta säkerhetsrådet som sällan lyckas auktorisera det våld som krävs för att hindra eskalationen av humanitära katastrofer i världen och tillförsäkra skyddet för mänskliga rättigheter.¹⁵⁸

Kritikerna av denna tolkning framhäver emellertid att en legal rätt till unilaterala humanitära interventioner inte kan konstateras i sedvanerätten. I detta sammanhang har såväl det faktum att begreppets definition alltid har varit mycket vagt, som institutets inkonsekventa bruk belysts. Detta, i samband med en laglig rätt till krigsföring innan 1945, bidrar till att förespråkarnas argument framstår som mycket skört och missvisande.¹⁵⁹ Både Grotius och Vattel erkände nämligen de problem som institutet kunde föra med sig i form av bl.a. destabilisering av den mellanstatliga freden och risk för missbruk med icke-humanitära motiv som grund.¹⁶⁰ Vidare har vissa kritiker också påpekat att genuina fall av humanitära interventioner överhuvudtaget inte har förekommit innan 1945.¹⁶¹ Flera av de ovannämnda interventionerna under 1800-talet kan nämligen motiveras bl.a. med de intervenerande staternas egenintressen som grund.¹⁶²

Kritikerna har istället anfört att alla tidigare sedvanerättsliga principer, som eventuellt legaliserade våldsanvändning vid humanitära interventioner innan FN-stadgan tillkom, överspelades i samband med stadgans tecknande, eftersom stadgan måste anses ha speglat internationell sedvanerätt vid tiden för dess utformning.¹⁶³ I sammanhanget har det även påpekats att FN-stadgans upphovsmän, trots att ett förslag från den franska förhandlingsgruppen hade lagts fram, ändå valde att inte skriva till en explicit rätt till unilaterala humanitära interventioner i FN-stadgans undantag till våldsförbudet.¹⁶⁴

Argumenten om att ett dysfunktionellt internationellt system kan skapa grund för uppkomsten av undantag i sedvanerätten har avisats bestämt bl.a. med grund i ICJ:s domar *UK v. Albania* och *Nicaragua v. USA* då domstolen uttryckte att

---

¹⁵⁶ Läs mer om händelserna i Murphy (1996), s. 52ff; Trim i Simms m.fl. (2011), s. 382ff.

¹⁵⁷ Holzgreffe m.fl. (2003), s. 44f.; Gillett (2013), s. 852.

¹⁵⁸ Chesterman (2001), s. 53f.; Hehir (2013), s. 118.

¹⁵⁹ Bring m.fl. (2014), s. 172; Chesterman (2001), s. 35.

¹⁶⁰ Murphy (1996), s. 43, 45.

¹⁶¹ Chesterman (2001), s. 22-35.

¹⁶² Murphy (1996), s. 52ff.

¹⁶³ Holzgreffe m.fl. (2003), s. 46.

¹⁶⁴ Hehir (2013), s. 101.

sådana hänsyn inte kan ligga till grund för ett åsidosättande av den fundamentala principen om våldsförbudet i FN-stadgan.¹⁶⁵

”The Court can only regard the alleged right of intervention as the manifestation of a policy of force, such as has, in the past, given rise to most serious abuses and such as cannot, whatever be the present defects in international organization, find a place in international law. Intervention is perhaps still less admissible in the particular form it would take here; for, from the nature of things, it would be reserved for the most powerful States, and might easily lead to perverting the administration of international justice itself.”¹⁶⁶

Denna restriktiva tolkning av våldsförbudet motiveras ofta med grund i det internationella samfundets starka rädsla för att unilaterala humanitära interventioner skulle kunna missbrukas och användas som täckmantel för aggressiv krigsföring.¹⁶⁷

3.3.3 Unilaterala humanitära interventioner i sedvanerätten efter FN-stadgans ikraftträdande

Enstaka förespråkare av humanitära interventioner erkänner FN-stadgans absoluta våldsförbud, men pekar istället på att unilaterala humanitära interventioner icke desto mindre har blivit legaliserade i den internationella sedvanerätten under de senaste decennierna. I Nicaragua v. USA har ICJ nämligen vidgått en möjlighet till utveckling av den skrivna folkrätten genom förändrad statspraxis och *opinio juris*.¹⁶⁸ Principen framgår även av artikel 38.1.b i ICJ:s stadga.

Förespråkarna menar att omvärldens tolerans av interventioner i humanitära syften har ökat i takt med att statssuveräniteten har minskat i betydelse, till förmån för ett starkare skydd för de mänskliga rättigheterna. Statspraxisen som visar på en sådan utveckling består av flertalet militära interventioner i modern tid, så som interventionerna av Indien i Östpakistan 1971, Vietnam i Kambodja 1979, Tanzania i Uganda 1979, Storbritannien och USA i Irak 1990 och NATO i Serbien 1998.¹⁶⁹ Omvärldens reaktioner vid dessa tillfällen har mestadels varit positiva och stödjande och säkerhetsrådet har agerat passivt, vilket enligt vissa förespråkare tyder på rådets samtycke till operationerna och belyser den

---

¹⁶⁵ Hehir (2013), s. 101; ICJ:s avgörande i sak den 9 april 1949 i The Corfu Channel Case (U.K. v. Albania), s. 35; Nicaragua v. U.S., para 97.

¹⁶⁶ U.K v. Albania, s. 35.

¹⁶⁷ DeNicola (2008), s. 654f.; Kirsch (2002), s. 331; Chesterman (2001), s. 38; Hehir (2013), s. 105; Gillett (2013), s. 852; ; Leclerc-Gagne m.fl. (2009), s. 386.

¹⁶⁸ Brownlie (2008), s. 8; Chesterman (2001), s. 62f.; Nicaragua v. U.S., para 207.

¹⁶⁹ Chesterman (2001), s. 63-84; Gillett (2013), s. 852; Petty (2009), s. 124; Läs mer om fallen i bl.a. Newman (2009).

förändrade *opinio juris* i frågan.¹⁷⁰ Det förefaller även som att generalförsamlingen ha uttryckt sitt stöd för en framträdande laglig rätt till humanitära interventioner i *The 2005 World Summit Outcome*¹⁷¹ genom att förtydliga att:

“[e]ach individual State has the responsibility to protect its populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. This responsibility entails the prevention of such crimes, including their incitements, through appropriate and *necessary* [min kursivering] means.”¹⁷²

Slutligen har ICJ:s uttalande i domen *Bosnia v. Serbia* använts av förespråkarna som ytterligare ett stöd till argumentet om en förändrad *opinio juris*, eftersom domstolen uttryckte att:

”the obligation of State parties is rather to employ *all means reasonably available to them* [min kursivering], so as to prevent genocide so far as possible.”¹⁷³

Det har motsatsvis påpekats att statspraxisen ofta har varit mycket inkonsekvent och att väldigt lite tyder på att denna rättfärdigar unilaterala humanitära interventioners laglighet i folkrätten.¹⁷⁴

Vidare har motståndare till humanitära interventioner belyst att de ovannämnda intervenerande länderna i nästan samtliga fall inte har hänfört sig till principen om unilaterala humanitära interventioner som en rättfärdigande grund för sitt agerande.¹⁷⁵ Förutom Storbritannien¹⁷⁶ och Belgien¹⁷⁷ har det endast förekommit andra motiveringar för användningen av våld i strid med FN-stadgan, så som t.ex. självförsvar, skydd av det egna landets medborgare och vida tolkningar av säkerhetsrådets resolutioner som stöd för en auktorisering av den aktuella interventionen.¹⁷⁸ Den omständighet att de intervenerande staterna inte på ett klart och konsekvent sätt har använt sig av begreppet tyder inte bara på att den *opinio juris* som erfordras för att förändra våldsförbudet saknas, utan även på förargumentens skörhet och den gällande

---

¹⁷⁰ DeNicola (2008), s. 657; Petty (2009), s. 125f.

¹⁷¹ En resolution antagen av de 170 statsrepresentanter som närvarade vid The World Summit 2005, en av de största sammankomsterna av världsledare i historien.

¹⁷² GA Resolution 60/1 (2005), para 138; Petty (2009), s. 127.

¹⁷³ ICJ:s avgörande i sak den 26 februari 2007 i *Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia & Herzegovina v. Serbia & Montenegro)*, para. 430; Petty (2009), s. 127.

¹⁷⁴ Chesterman (2001), s. 43; Hehir (2013), s. 109.

¹⁷⁵ Se t.ex. Indiens rättfärdigande vid inbladningen i Östpakistan, återgivet i: UN Doc. S/PV 1608 (1971); Se mer i Chesterman (2001), s. 46f., 84; Hehir (2013), s. 19, 109; Holzgrefe m.fl. (2003), s. 48f; Sayapin (2014), s. 130; Petty (2009), s. 128.

¹⁷⁶ U.K. Foreign and Commonwealth Office note of 7 October 1998, citerat i Holzgrefe m.fl. (2003), s. 236.

¹⁷⁷ Muntliga framföranden den 10 maj 1998 i ICJ i *Legality on the Use of Force (Serbia & Montenegro v. Belgium)*, s. 78.

¹⁷⁸ Kirsch (2002), s. 326; DeNicola (2008), s. 657f.; Chesterman (2001), s. 65-84.

kontroversen som omger begreppet.¹⁷⁹ Dessutom har en lång lista av generalförsamlingsresolutioner tillbakavisat argument om unilaterala humanitära interventioners laglighet i folkrätten och t.o.m. den intervention som brukar benämnas som den mest exemplariska, NATO interventionen i Serbien, har mötts av omfattande kritik.¹⁸⁰

Slutligen brukar kritikerna utpeka den höga tröskeln som måste uppnås innan en *jus cogens* norm stipulerad i ett traktat kan förändras den sedvanerättsliga vägen.¹⁸¹ Våldsförbudet är en fundamental norm inom folkrätten och en härför argumenterad sedvanerättslig princip som tillåter humanitära interventioner kan inte i skrivande stund anses vara av sådan karaktär att den kan sätta artikel 2.4 ur spel, enligt motståndarna.¹⁸²

3.3.4 Betydelsen av mänskliga rättigheter

De förespråkare av unilaterala humanitära interventioner som ändå har erkänt våldsförbudets lydelse i artikel 2.4 FN-stadgan och dess motsvarighet i internationell sedvanerätt har sökt använda sig av Wienkonventionens konventionella tolkningsmetoder för att omtolka dess innehåll och på så sätt finna en rättslig grund för våldsanvändning vid unilaterala humanitära interventioner. Artikel 31.1 anger nämligen att en traktat skall tolkas i överensstämmelse med den gängse meningen av traktatens uttryck, sedda i sitt sammanhang och mot bakgrunden av traktatens ändamål och syfte. Utgångspunkten är därför, enligt vissa förespråkare, att FN-stadgans klara våldsförbud måste läsas tillsammans med resterande artiklar i fördragssamlingen för att den ska förstås i sitt sammanhang och syfte.

I sammanhanget har de mänskliga rättigheternas centrala roll i FN-stadgan, såväl som deras höga skyddsvärde i det internationella samhället i övrigt, belysts till stöd för att bruk av våld i unilaterala humanitära interventioner bör anses vara en laglig form av våldsanvändning. FN-stadgan omnämner nämligen upprepade gånger skyddet för mänskliga rättigheter som ett särskilt mål som bör uppnås, vilket tyder på att detta skyddsintresse inte bör negligeras vid en tolkning av våldsförbudet.¹⁸³ Spänningen mellan skyddet av statssuveräniteten ombesörjt genom ett starkt våldsförbud å ena sidan, och skyddet av mänskliga rättigheter å andra sidan, kan utläsas i FN-stadgans inledning. Förespråkarna menar att det är

---

¹⁷⁹ Kirsch (2002), s. 326; Hehir (2013), s. 109; Holzgreffe m.fl. (2003), s. 49.

¹⁸⁰ Se bl.a. GA Resolution 2131 (XX) (1965); GA Resolution 2625 (XXV) (1970); GA Resolution 46/182 (1991); Se även Holzgreffe m.fl. (2003), s. 47; Kirsch (2002) s. 335; Hehir (2013), s. 110; Chesterman (2001), s. 220; Gillett (2013), s. 852.

¹⁸¹ Holzgreffe m.fl. (2003), s. 182; McDougall (2013), s. 38; Nicaragua v. U.S., para 190.

¹⁸² Bring m.fl. (2014), s. 16; Chesterman (2001), s. 60; Sayapin (2014), s. 97f.; Cryer m.fl. (2007), s. 270.

¹⁸³ DeNicola (2008), s. 656; Gillett (2013), s. 853.

det senare skyddsvärdet som ska ges företräde bl.a. med anledning av dess allt snabbare och starkare framväxt under de senaste seklet.¹⁸⁴

Kritiker till denna tolkning ifrågasätter visserligen inte FN-stadgans strävan efter att skydda mänskliga rättigheter, men de anser det vara ett underordnat ändamål i förhållande till stadgans primära syfte, som är att upprätthålla statssoveräniteten och jämställdheten mellan stater till förmån för den internationella freden och säkerheten.

Principen om non-intervention i stadgan visar mycket tydligt statssoveränitetens fundamentala och absoluta karaktär i sammanhanget. Ståndpunkten stöds även av formuleringen av FN-stadgans ingress och artikel 1, som båda definierar den internationella säkerheten och förhindrandet av aggression som stadgans högsta prioriteringar. Vidare är FN-stadgans hänvisningar till mänskliga rättigheter, som främst återfinns i artikel 55 och 56, mycket vaga och mindre omfattande än motsvarande referenser till statssoveränitet, fred och säkerhet.¹⁸⁵ Motståndarna menar att existensen av så svävande hänvisningar inte kan skapa en laglig obligation eller rättighet för världens nationer att agera vid kränkningar av mänskliga rättigheter. Sådana rättigheter medför istället enbart skyldigheter för den enskilda staten, som inte gäller gentemot världssamfundet och kan därmed inte heller genomdrivas av externa aktörer.¹⁸⁶ Folkmordskonventionen bekräftar resonemanget genom att förtydliga att stater endast får agera i enlighet med FN-stadgans principer i syfte att förhindra folkmord.¹⁸⁷ Även ICJ har fastslagit att användning av våld inte är ett lämpligt sätt att tillförsäkra skyddet för mänskliga rättigheter i domen Nicaragua v. USA.¹⁸⁸

Slutligen, och i motsats till förespråkarnas ståndpunkter, menar motståndarna att frågan om unilaterala humanitära interventioners rättsliga status inte är en dikotomi mellan värdet av mänskliga rättigheter och statssoveränitet, utan snarare en kamp mellan värdet av mänskliga rättigheter och internationell fred och säkerhet. Om frågan observeras ur detta perspektiv blir slutsatsen om att mänskliga rättigheter alltid bör prioriteras inte lika självklar. Istället bör statssoveränitetens okränkbarhet ges högre värde till fördel för ett mer tryggt och stabilt internationellt samfund, något som var det centrala syftet med FN-stadgans tecknande och skapandet av FN.¹⁸⁹

---

¹⁸⁴ Kirsch (2002), s. 329.

¹⁸⁵ DeNicola (2008), s. 655; Chesterman (2001), s. 45, 52; Hehir (2013), s. 101.

¹⁸⁶ Hehir (2013), s. 110f.; Holzgrefe m.fl. (2003), s. 44.

¹⁸⁷ Artikel 8 Folkmordskonventionen (1948).

¹⁸⁸ Nicaragua v. U.S., para. 268.

¹⁸⁹ Kirsch (2002), s. 331; May (2009), s. 331f.; Chesterman (2001), s. 222.

3.3.5 Humanitära interventioners välvilliga ändamål

Enligt FN-stadgans ordalydelse skyddas varje nations statssuveränitet genom våldsförbudets värnande om den territoriella integriteten och det politiska oberoendet av staten. Vissa förespråkare för unilaterala humanitära interventioner menar att dessa skyddsobjekt inte hotas av institutet eftersom våldet vid interventionerna har ett godartat, humanitärt ändamål som inte innebär en kränkning av statssuveräniteten och därmed inte heller av våldsförbudet. Även denna tolkning av artikel 2.4 i FN-stadgan har sin grund i Wienkonventionens artikel 31.1.¹⁹⁰

Mot dessa och liknande argument har det rests starka invändningar med stöd i FN-stadgans *travaux préparatoires* som klargör att inga sådana restriktioner av våldsförbudet var avsedda vid FN-stadgans utformning. Tillskrivningen av termerna *territoriell integritet och politiskt oberoende* gjordes nämligen på initiativ av världssamfundets mindre stater som var måna om att betona dessa skyddsvärden ytterligare, med anledning av tidigare grova överträdelser nationerna emellan.¹⁹¹

Vidare har motståndarna till humanitära interventioners laglighet framfört att, även om FN-stadgan tolkades i enighet med ovanstående argument, alla typer av militära interventioner i andra stater, oavsett deras syfte, *de facto* bör anses vara en kränkning av den territoriella integriteten och politiska oberoendet eftersom sådana operationer alltid påverkar staten i fråga, både territoriellt och politiskt.¹⁹²

3.3.6 En legitim användning av våld

I efterdyningarna av ett antal humanitära kriser som uppstod efter kalla krigets slut har det framkommit argument för att våldsanvändning vid unilaterala humanitära interventioner kan vara legitim, trots dess lagstridiga status i folkrätten.¹⁹³ Resonemanget vilar på övertygelsen om att positiv rätt måste ge vika för moral- och naturrätt i t.ex. situationer av humanitär nöd i världen. Denna ståndpunkt belystes även av *Independent International Commission on Kosovo (IICK)*¹⁹⁴ slutsats angående NATO:s operation i Kosovo, där kommissionen fann att

---

¹⁹⁰ DeNicola (2008), s. 656; May (2009), s. 332; Chesterman (2001), s. 48-53; Hehir (2013), s. 107; Holzgreffe m.fl. (2003), s. 37; Gillett (2013), s. 853.

¹⁹¹ Cryer m.fl. (2007), s. 268; Chesterman (2001), s. 49f; Holzgreffe m.fl. (2003), s. 38.

¹⁹² May (2009), s. 331f; Bring m.fl. (2014), s. 176f.

¹⁹³ Hehir (2013), s. 95, 112; McDougall (2013), s. 161, Gillett (2013), s. 853; Leclerc-Gagne m.fl. (2009), s. 384f.; Petty (2009), s. 105.

¹⁹⁴ En kommission skapad på initiativ av den svenska regeringen på uppmaning av statsministern Göran Persson år 1999, i efterspelet av Kosovokonflikten och NATO:s bombning av Serbien. Kommissionens uppgift var att utvärdera lämpligheten av existerande normer och institutioner skapade för att förhindra och reagera vid etniska konflikter. Arbetet utmynnade i en slutlig rapport: Kosovo Report: Conflict, International Response, Lessons Learned (2000).

interventionen var ”olaglig men legitim”.¹⁹⁵ Förespråkarna menar nämligen att folkrätten inte är perfekt och genom tillfälliga åsidosättanden av gällande rätt kan världssamfundet förändra och göra den mer fullständig.¹⁹⁶

Det finns emellertid mycket som talar emot legitimitetsargumenten. Kritikerna har poängterat att FN-stadgan, och principerna om statssuveränitet och jämställdhet som är stipulerade däri, har uppstått som en reaktion på missbruk av makt med moral och etik som grund. Bl.a. koloniseringsperioden har demonstrerat hur anspråk på naturrett och moral skönmässigt kan utnyttjas till förtryck. Att börja använda sig av dessa värden som argument för att legitimera lagstridiga handlingar vore likvärdigt med att gå tillbaka till det förflutna och principerna om rättfärdiga, snarare än rättsligt sanktionerade, krig. Legitimitetsargumentationens problematik försvåras dessutom av att den förutsätter att det finns en universell moral och etik och att vissa stater i världssamfundet har större rätt att agera på grund av deras större efterföljdsamhet av desamma. En sådan utgångspunkt bygger på tanken om en relativ suveränitet och proportionell jämställdhet bland världens stater, vilket åtminstone tidigare inte har varit en särskilt uppskattad åsikt i världssamfundet.¹⁹⁷

3.3.7 Slutsats

Trots förespråkarnas starka vilja att finna stöd, genom varierande kreativa tolkningar av folkrätten, för en laglig rätt att använda våld vid unilaterala humanitära interventioner, är det mycket som talar för att gällande folkrätt inte innehåller ett sådant undantag från våldsförbudet, varken uttryckligt eller genom en tolkning av den sedvanerättsliga bestämmelsen. Det innebär att ett företagande av unilaterala humanitära interventioner med all sannolikhet är ett brott mot FN-stadgans våldsförbud och en felaktig handling som medför statsansvar enligt *ILC:s Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts* (ARSIWA).¹⁹⁸

Med detta sagt är det inte uteslutet att institutet kan försvaras med hänsyn till de principer som finns utanför rätt och lag, så som t.ex. moral, politik och etik. Det bör även framhållas att folkrätten håller på att förändras och att en mer accepterande syn på unilaterala interventioner i framtiden inte bör ignoreras.¹⁹⁹

---

¹⁹⁵ Kosovo Report: Conflict, International Response, Lessons Learned (2000), s. 4, 288.

¹⁹⁶ Hehir (2013), s. 95, 112.

¹⁹⁷ Hehir (2013), s. 113ff.

¹⁹⁸ Petty (2009), s. 123; McDougall (2013), s. 162; Kirsch (2002), s. 325; May (2009), s. 329ff.; DeNicola (2008), s. 652f., 663; Hehir (2013), s. 24, 105, 110; Holzgrefe m.fl. (2003), s. 49; Sayapin (2014), s. 130f.

¹⁹⁹ Sayapin (2014), s. 131.

4 Artikel 8 *bis* och humanitära interventioner

Varken PrepCom, SWGCA eller Kampalakonferensens delegater begrundade närmare unilaterala humanitära interventioners plats i definitionen av aggressionsbrottet, även om institutet berördes ytligt under förarbetenas gång.²⁰⁰ Bl.a. Tyskland hade med anledning av den rättsliga problematiken lagt fram ett förslag som inbegrep en implicit utslutning av våldsanvändning i humanitära syften genom att aggressionshandlingen definierades som:

”[...]in particular, a war of aggression or an act which has the *object or result* [min kursivering] of establishing a military occupation of, or annexing, the territory of another State or part thereof”²⁰¹

USA:s rättsliga rådgivare som närvarade i Kampala argumenterade istället för ett explicit undantag genom att påstå att:

“If Article 8bis were to be adopted as a definition, understandings would need to make clear that those who undertake efforts to prevent war crimes, crimes against humanity or genocide—the very crimes that the Rome Statute is designed to deter—do not commit “manifest” violations of the U.N. Charter within the meaning of Article 8bis. Regardless of how states may view the legality of such efforts, those who plan them are not committing the “crime of aggression” and should not run the risk of prosecution.”²⁰²

Förslagen antogs emellertid inte vid konferensen och spørsmålet lämnades istället öppet för ICC:s tolkning. Med anledning av detta kvarstår ottydligheterna kring huruvida individuellt straffansvar kan aktualiseras vid sådan våldsanvändning.

Följande kapitel söker utröna om ledare för humanitära interventioner kan påföras individuellt straffansvar under artikel 8 *bis* i Romstadgan. Analysen är uppdelad i flera steg. Först undersöker författaren huruvida våldsanvändning vid unilaterala humanitära interventioner omfattas av aggressionsbrottet genom att utvärdera om denna typ av våldsanvändning uppfyller de objektiva och subjektiva rekvisiten av artikel 8 *bis*. Rekvisiten för brottet presenterades under kapitel 2.3 av arbetet och för pedagogikens skull kommer framställningen nedan att bygga på samma upplägg, dvs. en omvänd läsning av aggressionsbrottsbestämmelsen. Författaren kommer inledningsvis att utreda

---

²⁰⁰ Petty (2009), s. 120ff; Murphy (2009), s. 360f.

²⁰¹ UN Doc. A/AC.249/1997/1/DP.20 (1997); UN Doc. A/CONF.183/2/Add.1 (1998), s. 15.

²⁰² Statement by Harold Koh to the Conference (2010).

om våld vid humanitära interventioner kan definieras som en aggressionshandling enligt artikel 8 *bis* (2). Om svaret på denna fråga är jakande, måste det sedan visas att aggressionen uppfyller den uppställda tröskeln i artikel 8 *bis* (1) och att den som ska ställas inför svars i ICC verkligen kan anses ha planerat, förberett, initierat eller utfört aggressionshandlingen i enlighet med artikeln. Om alla dessa objektiva rekvisit är uppfyllda erfordras det dessutom att den tilltalade uppfyller de subjektiva rekvisiten i artikel 30 för att individuellt straffansvar för aggressionshandlingen ska kunna aktualiseras.

Utöver detta kommer även eventuella försvarsgrunder, såväl som andra omständigheter som skulle kunna medföra strafffrihet, beaktas i syfte att göra analysen mer fullständig.

Slutsatsen, såväl som ett sammanfattat svar på arbetets centrala frågeställningar, presenteras sedan i kapitel 5 nedan.

4.1 Våldsanvändning vid humanitära interventioner som en aggressionshandling

För att bruk av våld vid humanitära interventioner ska kunna klassificeras som aggression ska den kunna innefattas såväl av den allmänna beskrivningen av en aggressionshandling, som av exemplifieringen i artikel 8 *bis* (2).

Enligt den allmänna beskrivningen är det enbart våldsanvändning som står i strid med statsuveräniteten, den territoriella integriteten eller politiska oberoendet av en stat, eller som på något annat sätt är oförenlig med FN-stadgan, som kan utgöra en aggressionshandling. Analysen av huruvida bruk av våld i humanitära interventioner innebär en sådan våldsanvändning involverar i huvudsak den ovan framställda debatten om unilaterala humanitära interventioners rättsliga status i kapitel 3.3. Den däri dragna slutsatsen indikerar på att användning av våld vid humanitära interventioner, de olika tolkningsförsöken till trots, troligen utgör en överträdelse av våldsförbudet och därmed även en aggressionshandling i artikel 8 *bis* mening. Det framstår även som tämligen oproblematiskt att inordna våldsanvändningen i uppräknigen framställd i artikel 8 *bis* (2). Varierande våldshandlingar omfattas av exemplifieringen, allt från småskaliga gränskonflikter till omfattande bombning samt invasion omnämns. Listans icke-uttömmande karaktär möjliggör även inkludering av nya, kanske än okända, former av våldsföring.

Det fiktiva Pretoriafallet presenterat i prologen av uppsatsen är användbart för att belysa och konkretisera ovanstående resonemang. Genom att LWW ingriper i Pretoria, utan en hänvisning till självförsvarsrätten och utan varken säkerhetsrådets eller Pretorias medgivande, gör sig organisationen skyldig till våldsanvändning i strid med våldsförbudet. Det framgår bl.a. att infrastruktur till

ett omfattande värde förstörs och människor dödas i syfte att inverka på Studenkos politiska beslutsfattande, vilket kan anses påverka både Pretorias territoriella integritet och landets politiska beroende. Därutöver faller våldshandlingen (bombning) in under artikel 8 *bis* (1.b), vilket betyder att samtliga objektiva rekvisit i artikel 8 *bis* (2) bör kunna vara uppfyllda i fallet.

Innan en konklusion i tolkningsfrågan dras är det dock viktigt att *Understanding 6*²⁰³ tas i beaktande. Även om skrivelsen inte är en del av Romstadgan anses den vara ett viktigt tolkningsinstrument som i sammanhanget inte bör bortses ifrån. *Understanding 6* är ämnad att förtydliga aggressionsdefinitionen och stipulerar att aggression är den allvarligaste och farligaste formen av våldsanvändning och att det, vid en bedömning av existensen av en aggressionshandling, hänsyn bör tas till omständigheterna i varje särskilt fall, inbegripet handlingens allvarlighet och konsekvenser, allt i enighet med FN-stadgan.²⁰⁴

Det finns argument för att skrivelsen har som syfte att utesluta bruk av våld vid unilaterala humanitära interventioner ur aggressionsbrottets definition. Denna typ av våldsanvändning har nämligen positiva effekter och godartade ändamål som utesluter att handlingen betraktas som tillräckligt allvarlig och skadegörande för att uppfylla skrivelsens krav.

Det har emellertid påpekats att den avslutande frasen i *Understanding 6* indikerar på att det enbart är faktorer som inte står i strid med FN-stadgan som kan tas med i bedömningen av handlingens konsekvenser och allvarlighet. Med anledning av att våldsanvändningen vid unilaterala humanitära interventioner i enighet med resonemanget i kapitel 3.3.7 ovan står i strid med FN-stadgans våldsförbud, bör lydelsen av *Understanding 6* ändå inte ha någon betydelse för bedömningen, eftersom sådana handlingar direkt bör kunna omfattas av skrivelsens innebörd.²⁰⁵ Resonemanget stöds även av det faktum att USA förgäves föreslog följande två versioner av *Understanding 6*, som explicit och implicit skulle utesluta humanitära interventioner ur definitionen:

”It is understood that, for the purposes of the Statute, an act cannot be considered to be a manifest violation of the United Nations Charter unless it would be objectively evident to any State conducting itself in the matter in accordance with normal practice and in good faith, and thus an act undertaken in connection with an effort to prevent the commission of any of the crimes contained in Articles 6, 7 or 8 of the Statute would not constitute an act of aggression [min kursivering].”²⁰⁶

---

²⁰³ I samband med Kampalakonferensen antogs även de s.k. *Understandings*, ämnade att bistå med förtydliganden av avsikten bakom de antagna förändringarna av Romstadgan. Dessa instrument har visserligen inte fördragsstatus och kan inte vara direkt tillämpliga i ICC, men det har argumenterats för att de kan fungera som viktiga komplement vid en eventuell tolkning av fördraget enligt artikel 31.2.a eller b, eller artikeln 32.1 WT; Läs mer om detta i McDougall, (2013), s. 113ff.

²⁰⁴ ASP Resolution RC/RES.6 Annex III (2010).

²⁰⁵ McDougall (2013), s. 120f.

²⁰⁶ Citatet hämtat från McDougall (2013), s. 120.

“It is understood that a determination whether and act of aggression has been committed requires consideration of all the circumstance of each particular case, including the *purposes* [min kursivering] for which force was used and the gravity of the acts concerned and their consequences, and that only the most serious and dangerous forms of illegal use of force constitute aggression.”²⁰⁷

Ratandet av förslagen och den nuvarande utformningen av skrivelsen tyder på att majoriteten av delegaterna vid Kampalakonferensen inte önskade se unilaterala våldsanvändningar i humanitära syften som explicit utesluten ur aggressionshandlingens definition, därmed bör också *Understanding 6* tolkas i enlighet med denna vilja.²⁰⁸ Sammanfattningsvis kan våldsanvändningen därmed troligtvis anses utgöra en aggressionshandling enligt artikel 8 *bis* (2).

4.2 Humanitära interventioner som en uppenbar kränkning av FN-stadgan

Artikel 8 *bis* (1) innehåller, som tidigare nämnt, även ett objektiva rekvisit på att den företagna aggressionshandlingen är en uppenbar kränkning av FN-stadgan för att denna ska kunna ligga till grund för individuellt straffansvar i ICC.

Huruvida bruk av våld vid humanitära interventioner når upp till den uppställda tröskeln i artikel 8 *bis* (1) kräver en djupare kunskap om vad termen *uppenbar kränkning* däri egentligen innebär. Formuleringen i artikeln ger ingen klarhet i frågan och olika försök till att precisera begreppet har framförts i doktrin.²⁰⁹

Det har bl.a. förekommit hänvisningar till artikel 46.2 i Wienkonventionen som tydliggör att en överträdelse är uppenbar, om den skulle vara objektiva tydlig för varje stat som uppträder i saken, i överensstämmelse med normal praxis och i ärligt uppsåt.²¹⁰ Vidare har det hävdats att termen *uppenbar* är något som är ”clearly revealed to the eye, mind or judgment; open to view or comprehension; obvious”²¹¹ och ”clear, apparent, evident”.²¹² Vid en tillämpning på aggressionshandlingen är emellertid båda dessa preciseringar till föga hjälp, de klarlägger nämligen inte på vilket sätt en viss typ våldsanvändning är en uppenbar kränkning av FN-stadgan utöver de uppställda kraven i artikel 8 *bis* (2).

Ytterligare tolkningar av uttrycket *uppenbar kränkning* har hänfört sig till kriterierna om handlingens *skala, allvarlighet och karaktär* som återfinns i artikel 8

---

²⁰⁷ Citatet hämtat från McDougall (2013), s. 120.

²⁰⁸ McDougall (2013), s. 120f.

²⁰⁹ McDougall (2013), s. 126f.; Gillett (2013), s. 857; Mancini (2012), s. 247; Van Schaack (2011), s. 484; Bassiouni (2014), s. 668.

²¹⁰ Paulus (2010), s. 1121.

²¹¹ Paulus (2010), s. 1121.

²¹² Petty (2009), s. 116.

bis (1). Eftersom bedömningsgrunderna inte definieras tydligt i aggressionsbrottets lydelse är det främst *Understanding 7*²¹³ och *travaux préparatoire* till aggressionsbrottet som i sammanhanget har använts som verktyg för att förklara kriteriernas innebörd.²¹⁴

Skrivelsen i *Understanding 7* belyser bl.a. att de tre kriterierna måste vara uppfyllda i kombination med varandra, men att det räcker med att enbart två av dem är klarlagda för att handlingen ska anses vara en uppenbar överträdelse i aggressionsbrottets mening.²¹⁵ Skrivelsen ger emellertid ingen närmare motivering till vad de tre bedömningsgrunderna innebär i verkligheten och vad de bör förhålla sig till.²¹⁶

Travaux préparatoire till aggressionsbrottet erbjuder viss vägledning i detta komplexa spörsmål. De har lagt grund för argument till stöd för en tolkning om att SWGCA och Kampaladelegaterna, genom att införa de tre bedömningsgrunderna, avsåg att utesluta all våldsanvändning som är småskalig, så som t.ex. gränsincidenter, men också det bruk av våld som eventuellt hamnar i en rättslig gråzon, som t.ex. humanitära interventioner och preventivt självförsvar. Argumentet bygger på tolkning och klassificering av de tre begreppen, med utgångspunkt i att begreppet *skala* bör bedömas som ett kvantitativt mått för aggressionens omfattning i form av t.ex. antalet trupper använda, omfattningen av den militära utrustningen som nyttjas o.d. Kriteriet *allvarlighet* bör istället anses som både kvalitativt och kvantitativt, ämnat att belysa såväl aggressionens svårighetsgrad, som dess effekt och allvarligheten av dess konsekvenser. Slutligen bör kravet på en utvärdering av handlingens *karaktär* vara ett uteslutande kvalitativt mått som refererar till aggressionshandlingens natur och motiv, vilket förutsätter ett aggressivt uppsåt bakom aggressionshandlingen.²¹⁷

Enligt ovanstående resonemang ska användningen av våld i humanitära interventioner följaktligen inte kunna vara en uppenbar kränkning av FN-stadgan eftersom våldsanvändningen, även om den klassificeras som en aggressionshandling, omges av en sådan rättslig kontrovers att dess natur inte når upp till det uppställda kvalitativa kriterierna i artikel 8 *bis* (1).²¹⁸

Som med mycket annat inom den rättsliga doktrinen råder det emellertid ingen enighet om den ovan framställda tolkningen av tröskelkravet. Det har belysts att ingenting i *travaux préparatoire* tyder på att SWGCA:s avsikt med begreppet var

---

²¹³ ASP Resolution RC/RES.6 Annex III (2010).

²¹⁴ Van Schaack (2011), s. 486.

²¹⁵ Gillett (2013), s. 858; Paulus (2010), s. 1123.

²¹⁶ McDougall (2013), s. 136f.; Gillett (2013), s. 858; Van Schaack (2011), s. 486.

²¹⁷ ICC-ASP/5/SWGCA/INF.1, september 2006, p. 18ff; ICC-ASP/5/SWGCA/2 (2009), p. 16ff.; ICC-ASP/6/20/Add.1 Annex II (2008), p. 23ff.; ICC-ASP/7/SWGCA/2 (2009), p. 13ff.; ICC-ASP/8/INF.2 (2009), p. 23ff.; McDougall (2013), s. 15, 125ff., 158; Sayapin (2014), s. 257, 262, 273; Van Schaack (2011), s. 486.

²¹⁸ Van Schaack, (2011), s. 486; Petty (2009), s. 124, 129f.

att utesluta kontroversiell våldsanvändning, och speciellt inte fall av unilaterala humanitära interventioner.²¹⁹ Uppfattningen är att syftet med bedömningskriterierna i artikel 8 *bis* (1) snarare verkar ha varit att, genom en bedömning av handlingens skala, allvarlighet och karaktär hänvisa till handlingens storhet (kvalitativt) och på så sätt begränsa bestämmelsens tillämpning genom att utesluta betydelselösa incidenter.²²⁰ Till ytterligare stöd för argumentet hänvisas det bl.a. till såväl de misslyckade försöken att genom en omformulering av *Understanding 6* införa ett uttryckligt undantag för våldsanvändning i unilaterala humanitära interventioner, som det misslyckade tyska förslaget om att artikeln skulle hänvisa till aggressionens motiv och på så sätt utesluta välvilliga våldshandlingar.²²¹

Hur det än förhåller sig med den ovanstående diskussionen erbjuder fallet Pretoria i prologen av uppsatsen en demonstration av hur omfattande och aggressiv en humanitär intervention kan vara. Bombningen av Pretoria som innebar stor infrastrukturell skada och medförde förlusten av 10 000 människors liv når troligen upp till den uppställda tröskeln i artikel 8 *bis* (1). Handlingen är av åtminstone sådan skala och allvarlighet att den objektivt betraktat innebär en uppenbar kränkning av FN-stadgan, oavsett hur dess karaktär och rättsliga status i folkrätten betraktas. Som ovan nämnt räcker det nämligen med att två av de uppställda kriterierna i artikel 8 *bis* (1) är uppfyllda enligt *Understanding 7*.

4.3 Uppsåtsrekvisitet vid humanitära interventioner

De stipulerade subjektiva rekvisiten för aggressionsbrottet är tämligen lågt satta. Det är teoretiskt sett svårt att tänka sig en situation där en anklagad har uppfyllt de objektiva, men inte de subjektiva rekvisiten för brottet.²²² Så länge en ledare planerar, initierar, förbereder eller utför en militär intervention i avsaknad av ett självförsvarssyfte, utan en auktorisering av säkerhetsrådet och med vetskap om de faktiska omständigheterna, framstår det som klart att densamma bör hållas ansvarig för ett aggressionsbrott.

I Pretoriafallet är det t.ex. klarlagt att interventionens ledare mycket väl kände till avsaknaden av säkerhetsrådets auktorisering och det förhållandet att Pretoria inte hade angripit något av LWW-länderna. Det faktum att LWW:s syfte med interventionen var välvilligt och ämnat att förhindra en eskalering av den interna

---

²¹⁹ ICC-ASP/6/20/Add.1 Annex II (2008), p.23ff; Mancini (2012), s. 236, McDougall (2013), s. 127f, 161.

²²⁰ McDougall (2013), s. 125ff.; Paulus (2010), s. 1121; Gillett (2013), s. 857; DeNicola (2008), s. 667; Petty (2009), s. 107ff., 116ff.

²²¹ Se kapitel 4 samt 4.1; ASP Resolution RC/11/9 Annex III (2010), p. 16; McDougall (2013), s. 127f.; Van Schaack (2011), s. 482f.; Cryer m.fl. (2007), s. 273.

²²² McDougall (2013), s. 192f.

konflikten förändrar, som diskuterat under kapitel 3.3.7, inte de faktiska omständigheterna och unilaterala interventioners rättsstridiga karaktär.

Emellertid är det diskutabelt om inte det stipulerade kravet på insikt om aggressionshandlingens oförenlighet med FN-stadgan och dess uppenbara kränkning av densamma egentligen är ett rekvisit av semilegal karaktär.²²³ Vad gäller de övriga brotten i Romstadgan är den tilltalades rättsliga bedömning av situationen irrelevant med anledning av att en sådan bedömning inte påverkar det subjektiva insikten och uppfattningen av en situation. Aggressionsbrottets subjektiva rekvisit bygger emellertid på att lagen ska kännas till, eftersom det kräver en insikt i situationens oförenlighet med FN-stadgan och därmed dess oförenlighet med gällande folkrätt. Mycket tyder på att det i framtiden kommer att vara svårt för ICC åklagaren att visa att den anklagade hade en sådan insikt, utan att även behöva visa att hen känner till reglerna om *jus ad bellum*.²²⁴

4.4 Ansvarsfrihetsgrunder m.m.

I enlighet med Romstadgan finns det en möjlighet för en tilltalad att undvika straffrättsligt ansvar för sitt handlande om någon av ansvarsfrihetsgrunderna i artikel 31 är för handen. För att bestämmelsen ska kunna aktualiseras erfordras att handlingen redan uppfyller alla objektiva rekvisit som anges i den enskilda brottsbeskrivningen. Artikel 31 räknar upp ett antal omständigheter, så som t.ex. psykisk sjukdom, berusningstillstånd, självförsvar och försvar av andra, nöd och nödvärn, under vilka ett annars straffbelagt agerande skulle kunna undgå påförande av ett individuellt straffansvar.

Det är emellertid tämligen otydligt huruvida ansvarsfrihetsgrunderna i Romstadgan refererar till grunder som rättfärdigar eller ursäktar den företagna handlingen. Termen *ansvarsfrihetsgrunder* avslöjar inte om det finns en sådan distinktion i stadgan, en gränsdragning som annars är mycket viktig inom den nationella straffrätten.²²⁵ Omständigheter som rättfärdigar en handling, som i den svenska straffrätten inbegriper t.ex. nöd eller nödvärn, påverkar en persons handlingsfrihet så mycket att handlingen anses vara acceptabel och därmed laglig.²²⁶ En företagen handling är istället ursäktad om den är begången under vad som i svensk straffrätt brukar benämnas som bl.a. excess, tillfällig sinnesförvirring eller villfarelse. Handlingen är undantagen från påföring av individuellt straffansvar eftersom denna typ av kognitiv påverkan förhindrar att en skyldig sinnesstämning bildas hos den handlande, emellertid anses handlingen

---

²²³ Weisbord (2013), s. 497; Brottskriterier till artikel 8 *bis*, återgivna i ASP Resolution RC/RES.6 Annex II (2010)

²²⁴ Weisbord (2013), s. 497f.

²²⁵ Cryer m.fl. (2007), s. 331f.; Eser i Treiffterer (red.) (2008), s. 871f.

²²⁶ Asp m.fl. (2013), s. 208.

fortfarande vara olaglig per se.²²⁷ Medan rättfärdigandegrunder belyser lovligheten av handlingen bevarar de ursäktande grunderna handlingens orätt, samtidigt som de erkänner orättvisan i att bestraffa den handlande.²²⁸ Skillnaden är viktig i den nationella straffrätten, bl.a. med anledning av att en person fortfarande kan bli ansvarig för t.ex. medhjälp till ursäktade, men inte till rättfärdigade handlingar. Dessutom förhåller det sig så att en person har en möjlighet att med framgång åberopa nöd eller nödvärn vid försvar mot någon som företar en ursäktad handling, men inte mot någon vars handling kan rättfärdigas.²²⁹

Anledningen till Romstadgans otydlighet i spörsmålet är att dessa försvarsgrunder är tämligen exceptionella och har därför varit underutvecklade i den internationella kriminalrättens jurisprudence.²³⁰

I nedanstående framställning behandlas tre olika försvarsgrunder i Romstadgan som skulle kunna aktualiseras i fall av våldsanvändning vid humanitära interventioner. Presentationen utgår från, även om detta enligt beskrivningen ovan inte är helt klarlagt, att våldsanvändning i unilaterala humanitära interventioner redan omfattas av det kriminaliserade området i artikel 8 *bis* genom att uppfylla de objektiva rekvisiten i bestämmelsen.

4.4.1 Nödvärnsrätten i artikel 31.1.c i Romstadgan

En individ ska enligt Romstadgan inte hållas straffrättsligt ansvarig för sina handlingar, om personen vid den tid då gärningen ägde rum vidtog skäliga och proportionella åtgärder för att försvara sig själv eller *någon annan* mot ett överhängande och olagligt bruk av våld. Bestämmelsen kan jämföras med 24:1 BrB i svensk straffrätt som stipulerar att en annars straffbelagd gärning företagen i en nödvärnssituation är tillåten, förutsatt att den inte är uppenbart oförsvarlig.

Nödvärnsrätten i Romstadgan brukar ömsom omnämnas som självförsvarsrätten och det är därför viktigt att hålla den skild från självförsvarsrätten i folkrätten som är stipulerad i bl.a. i artikel 51 i FN-stadgan. Även om artikel 51 i FN-stadgan hänvisar till individuell självförsvarsrätt har denna ingen direkt koppling till den individuella straffbarheten som behandlas i Romstadgan, eftersom FN-stadgan åsyftar en statshandling. Artikel 31.1.c hänför sig istället till den individuella självförsvarsrätten som varje individ har i sin kapacitet som en fysisk person. Det är denna handling, och inte statshandlingen, som ska bedömas i ICC. Följaktligen ska den omständighet att någon deltog i en given självförsvarsoperation som utfördes av väpnade styrkor inte i sig själv utgöra ansvarsfrihetsgrund enligt bestämmelsen. Det innebär att

---

²²⁷ Asp m.fl. (2013), s. 369.

²²⁸ Cassese m.fl. (2013), s. 209.

²²⁹ Cryer m.fl. (2007), s. 338; Cassese m.fl. (2013), s. 220.

²³⁰ Cassese m.fl. (2013), s. 209.

ICC, på objektiva grunder och bortkopplat från statshandlingens karaktär, måste bedöma utifrån omständigheterna i det särskilda fallet om kriterierna för den återopade ansvarsfrihetsgrunden är uppfyllda för den enskilda individens handlande.²³¹

Det framgår av kapitel 3 ovan att genuina humanitära interventioner har som sitt ändamål att beskydda befolkningen i ett annat land från allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter, bl.a. inbegriper detta skyddet om rätten till liv och förbudet mot tortyr orsakat av olagligt våldsanvändning. Det talar för att en ledare av en sådan operation har en möjlighet att återropa artikel 31.1.c i syfte att berättiga sitt handlande. Framgången av ett sådant argument i ICC är svår att bedöma i förhand, men det kan antas att domstolens resonemang kommer att vara inriktad på vad som anses vara ett *överhängande och olagligt bruk av våld*, samt vad som är *skäliga och proportionella åtgärder* enligt artikelns lydelse.

I detta sammanhang kan det konstateras att det olagliga bruket av våld som artikel 31.1c syftar till bör tolkas brett, så att den inte enbart omfattar fysiska angrepp, utan även psykiska överfall, så som hot o.d. Vidare måste bruket av våld vara olagligt, vilket syftar till att belysa att det inte ska finnas några ansvarsfrihetsgrunder tillgängliga för att berättiga den handling som individen försvarar sig emot. Slutligen måste våldet redan ha påbörjats, vara nära förestående eller pågående för att anses som överhängande enligt bestämmelsens mening.²³² En jämförelse med svensk straffrätt belyser att kravet på *överhängande och olagligt bruk av våld* i artikel 31.1.c har en tämligen likalydande innebörd som *påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp* i 24:1 BrB.²³³

Nödvarnsrätten enligt 24:1 BrB är relativ genom att den som handlar erbjuds en bred marginal vid bedömandet av om hen har hållit sig inom gränserna för nödvarnsrätten, dvs. om gärningen har varit uppenbart oförsvarlig eller inte.²³⁴ Vid beaktande av försvarshandlingens skälighet enligt artikel 31.1.c Romstadgan tas det på liknande sätt hänsyn till gärningens nödvändighet och huruvida just detta agerande var det mest lämpliga för att förhindra våldsanvändningen och kränkningen av mänskliga rättigheter. Försvarshandlingen får t.ex. inte ha orsakat en större skada än vad som erfordrades av situationen och den måste anses ha varit någorlunda effektiv i sitt ändamål. Kravet syftar till att förhindra användningen av övervåld och kräver att försvarshandlingen bedöms i ljuset av bl.a. den förväntade farans grad och de vapen som användes, vilket, precis som enligt 24:1 BrB, inkluderar en helhetsbedömning av situationen.²³⁵ Det framstår emellertid som att det, såväl enligt svensk straffrätt som Romstadgan, inte är

---

²³¹ Eser i Treiffterer (red.) (2008), s. 879ff.; Werle (2005), s. 142f.; Cryer m.fl. (2007), s. 337.

²³² Werle (2005), s. 141; Eser i Treiffterer (red.) (2008), s. 880f.; Cryer m.fl. (2007), s. 337f.

²³³ Asp m.fl. (2013), s. 211f; Holmqvist m.fl. (Del II) (2013), 24:1 s. 2f.

²³⁴ Asp m.fl. (2013), s. 216f.

²³⁵ Eser i Treiffterer (red.) (2008), s. 882f.; Cryer m.fl. (2007), s. 338; Asp (2013), s. 218.

uteslutet att det kan vara tillåtet att döda en annan människa i en nödvärnssituation.²³⁶

Som ovannämnt är det ICC:s uppgift att från fall till fall bedöma huruvida en nödvärnssituation föreligger, men en tillämpning av artikel 31.1.c på fallet Pretoria presenterad i prologen ovan är i sammanhanget användbart i syfte att belysa den problematik som i praktiken kan aktualiseras vid en sådan bedömning.

Inledningsvis kan det konstateras att det i Pretoriasituationen finns ett behov av att försvara futturerna från grova kränkningar av mänskliga rättigheter företagna genom pågående bruk av militärt våld, beordrat av Pretorias president Studenko. Det förefaller i fallet vara diskutabelt huruvida Studenko genom att förtrycka en aggressiv motståndsrörelse använder sig av rätten till självförsvar inom Pretoria, vilket skulle omöjliggöra för LWW att använda hans handlande som grund för återopande av den individuella självförsvarsrätten inför ICC, med anledning av att Pretorias bruk av våld då blir att anse som lagligt. Det kan emellertid troligtvis konstateras att Studenko använder sig av övervåld som enbart leder till en eskalering av konflikten. Situationen kan därför anses föranleda ett behov av ingripande från LWW. Denna intervention skulle följaktligen kunna klassificeras som en försvarshandling enligt artikel 31.1.c i Romstadgan. Det erfordras emellertid även att LWW:s intervention är skälig och proportionerlig för att den individuella straffbarheten för operationen i detta fall ska bortfalla. Även bedömningen i detta fall är svår kan det i sammanhanget troligen konstateras att användningen av våld mot Pretoria varken bör kunna anses som en sista möjliga utväg ur konflikten eller en effektiv lösning av denna. Den aktuella interventionen pågick i sex månader och medförde omfattande skador på landet, utan att lyckas medla mellan parterna på ett hållbart sätt, vilket belyses av det fortfarande spända relationerna mellan pretorianer och futturer i Arania. Resultatet av interventionen var ett upphör av stridigheterna, vilket är en framgång, men det framstår som om stridigheterna kunde ha stoppats innan LWW:s intervention om Studenkos tidiga vädjan hade besvarats av världssamfundet i tid eller om avtalsvillkoren om Aranias självbestämmanderätt hade lagts fram på ett annat sätt från början. Det är slutligen även diskutabelt huruvida LWW:s aggressiva bombning av Pretoria var en proportionell åtgärd med hänsyn de materiella skadorna och förlusten av pretorianska liv.

4.4.2 Nödrätten i artikel 31.1.d i Romstadgan

Även nöd och olaga tvång kan vara en lämplig ansvarsfrihetsgrund vid bruk av våld i unilaterala humanitära interventioner. Artikel 31.1.d motsvarar nödrätten i 24:4 BrB i svensk straffrätt och har en likande innebörd som denna. I enighet

---

²³⁶ Asp m.fl. (2013), s. 219; Eser i Treiffterer (red.) (2008), s. 883.

med Romstagdan ska en gärning inte leda till straffrättsligt ansvar för den som företog sig handlingen om den föranleddes av tvång orsakat av ett överhängande hot mot liv eller av en pågående eller överhängande fara för allvarlig kroppsskada för personen själv eller *för någon annan*.

Ett sådant hot eller fara måste vara överhängande och verklig, dvs. inte bara uppfattad av den tilltalade.²³⁷ Den största skillnaden mellan nödvärn och nöd i den svenska straffrätten är att det enligt 24:4 BrB inte krävs att nödsituationen har uppkommit genom mänskligt handlande (ett brottsligt angrepp), som enligt 24:1 BrB²³⁸. På samma sätt kan faran eller hotet enligt 31.1.d komma från andra personer, eller utgöras av andra omständigheter som ligger utanför den handlandes kontroll, så länge den handlande har agerat med hotet eller tvånget som en grund.²³⁹

En ledare av humanitära interventioner kan rätteligen försvara sig med att hen handlade under tvång med anledning av ett överhängande hot eller en fara för andras liv, och att inga andra medel förutom den aktuella unilaterala våldsanvändningen kunde anses vara lämpliga för situationen.²⁴⁰ Enligt svensk straffrätt och 24:4 BrB hade våldsföring av detta slag varit oberättigat med anledning av att nödbestämmelsen ställer högre krav på gärningens försvarlighet och det kan aldrig kan anses vara tillåtet att offra liv.²⁴¹ Det är otydligt huruvida artikel 31.1.d kan tolkas på samma sätt. Enligt bestämmelsen erfordras det enbart att den tilltalades handlade var *nödvändigt och skäligt* för att undvika hotet och att inte större skada avsågs orsakas än den skada som söktes avvärjas. Till skillnad från nödvärnsbestämmelsen i artikel 31.1.c innebär detta att den företagna handlingen måste ha varit det enda sättet att avvärja faran eller hotet och ett rimligt sätt att uppnå den avsedda effekten av handlingen, vilket kräver en proportionalitetsavvägning av den förestående faran och nödhandlingens effekter.²⁴² Detta talar för att även dödande i nöd kan berättigas i artikels mening.

Även i detta fall kan Pretoriafallet användas för att belysa den eventuella problematik som kan uppstå vid domstolens helhetsbedömning. Så som diskuterat i kapitlet ovan kan det konstateras att ansvarsfrihetsgrunden i artikel 31.1.d är möjlig att åberopa med hänvisning till ett hot eller en fara, i form av upprepade kränkningar av mänskliga rättigheter för den futuriska befolkningen, föranledde ett behov av intervenering. Emellertid kommer det att uppstå samma eller liknande svårigheter som de ovannämnda, vid en bedömning av huruvida LWW:s intervention var nödvändig och skälig. Särskilt intressant i detta

---

²³⁷ Cryer m.fl. (2007), s. 340.

²³⁸ Asp m.fl. (2013), s. 221; Holmqvist m.fl. (Del II) (2013), 24:4 s. 4.

²³⁹ Eser i Treiffterer (red.) (2008), s. 886; Cryer m.fl. (2007), s. 340.

²⁴⁰ Weisbord (2013), s. 503.

²⁴¹ Asp m.fl. (2013), s. 224; Holmqvist m.fl. (Del II) (2013), 24:4 s. 6f.

²⁴² Werle (2005), s. 144f.; Eser i Treiffterer (red.) (2008), s. 886f.

sammanhang blir frågan om interventionen kan anses ha varit det enda och rimligaste sättet att avvärja faran som futurerna hade drabbats av.

4.4.3 Artikel 32 och villfarelse som försvar

Artikel 32.1 i Romstadgan föreskriver en möjlighet för den som tilltalad för ett aggressionsbrott att försvara sig med faktisk villfarelse som grund. Bestämmelsen anger att villfarelse om det faktiska omständigheterna kan utesluta individuellt straffansvar om missuppfattningen resulterar i en brist i uppsåt till brottet. Det innebär att en ledare som har planerat, initierat, förberett eller utfört en unilateral humanitär intervention, och som av någon anledning har missuppfattat situationen genom att t.ex. förlita sig på en auktorisering av säkerhetsrådet som i själva verket inte existerade, skulle kunna undkomma lagföring inför ICC.²⁴³ Bestämmelsen kräver inte att villfarelsen är skälig, men den tilltalade måste dock visa att den var ärlig.²⁴⁴

Därutöver skulle artikel 32.2 i Romstadgan kunna bli aktuell i fall av unilaterala humanitära interventioner. Rättslig villfarelse är vanligtvis inte en godtagbar försvarsgrund i ICC, icke desto mindre erkänner Romstadgan att sådan villfarelse skulle kunna resultera i brist i uppsåt till brottet och därmed vara en giltig försvarsgrund. Detta kan ske i fall där den omständighet som de objektiva rekvisiten stipulerar erfordrar subjektiv täckning som innebär en rättslig utvärdering, t.ex. insikt om att den person som den tilltalade har dödat är en *skyddad person* enligt humanitärätten.²⁴⁵

Liknande resonemang har förts inom svensk rätt, där rättsvillfarelse har behandlats å ena sidan som okunnighet om rättens innehåll och ett faktum som ursäktar en straffbelagd gärning endast i undantagsfall enligt 24:9 BrB (straffrättsvillfarelse), och å andra sidan som okunnighet om innebörden av den företagna gärningen, t.ex. på grund av att situationen kräver subjektiv täckning genom bedömning av värdetermer, vilket skulle kunna ha betydelse för uppsåtsbedömningen.²⁴⁶

Ledare för en humanitär intervention har med anledning av ovanstående en möjlighet att påstå att hen inte hade en vetskap om att hens handling var oförenlig med FN-stadgan och att den var en uppenbar kränkning av densamma, med anledning av institutets kontroversiella rättsliga status i folkrätten.²⁴⁷

Ifall den tilltalade åberopar villfarelse som försvarsgrund är det ICC som objektivt avgör huruvida de uppställda kraven är uppfyllda i den specifika

---

²⁴³ Sayapin (2014), s. 296.

²⁴⁴ Cryer m.fl. (2007), s. 342.

²⁴⁵ Schabas (2010), s. 504f.

²⁴⁶ Asp m.fl. (2013), s. 273f., 357f; Holmqvist m.fl. (Del II) (2013), 24:9 s. 2f.

²⁴⁷ Se kapitel 3.3 ovan

situationen. Utfallet är svårt att förutse men en tillämpning av artikel 32.1 och 32.2 på Pretoriafallet kan återigen belysa svårigheterna som ICC eventuellt kommer att stöta på. För ett framgångsrikt villfarelseförsvar måste det i Pretoriafallet visas att LWW:s ledare saknade vetskap om att säkerhetsrådet inte hade auktoriserat våldsanvändningen eller att de inte insåg att humanitära interventioner strider mot det uttryckliga våldsförbudet i folkrätten. Det finns inte tillräckligt med information i fallet för att utvärdera sannolikheten av dessa omständigheter, men det kan konstateras att det väl kan vara för handen. Det är emellertid viktigt att i sammanhanget tänka på att ledare av militära operationer oftast är nogga och väl informerade om både situationen och det rättsliga förhållandet vid en operation av ett omfattande slag.

4.5 Övriga faktorer som kan påverka lagföringen

I följande avsnitt presenteras ett antal faktorer, främst i form av processuella bestämmelser i Romstadgan, som eventuellt kan inverka på möjligheten till en straffrättslig process av en ledare av humanitära interventioner. Kapitlet har visserligen inte en avgörande betydelse för den centrala frågeställningen i uppsatsen, eftersom de berörda faktorerna inte påverkar det individuella ansvaret för våldsanvändning vid humanitära interventioner som eventuellt kan uppstå. Det är emellertid av vikt att spørsmålet berörs, om än i detta fall tämligen ytligt, för att läsaren ska få en fullständigare förståelse av ämnets alla aspekter och en uppfattning av de svårigheter som förväntas uppstå vid bedömningen av det eventuella individuella straffansvaret vid företagande av en humanitär intervention.

4.5.1 Artikel 15 *bis* och säkerhetsrådets faställande av en aggressionshandling

I samband med Kampalakonferensen och införandet av aggressionsbrottet lades även artikel 15 *bis* till Romstadgan. Bestämmelsen preciserar ICC:s jurisdiktion över brottet och anger under vilka omständigheter ett åtal får väckas.

Detta viktiga processuella tillägg kan spela en avgörande roll för huruvida bruk av våld vid humanitära interventioner kommer kunna bedömas av ICC överhuvudtaget.

Domstolens åklagare kan antingen *proprio motu*, eller med anledning av en remiss från en enskild stadgepart, väcka åtal vid uppkommen misstanke om aggressionsbrott. FN:s säkerhetsråd måste emellertid rådfrågas innan ett åtal väcks. Om säkerhetsrådet utfärdar en förklaring i enighet med dess befogenheter

under artikel 39 i FN-stadgan och därmed bekräftar aggressionsbrottets existens kan åklagaren fortsätta med sitt arbete. Om säkerhetsrådets deklaration däremot uteblir måste åklagaren vänta i sex månader, samt invänta en auktorisering av ICC:s förundersökningskammare, innan åtal får väckas. I de fall säkerhetsrådet själv hänskjuter misstanken om aggressionsbrott till åklagaren kan emellertid åtal väckas omgående.²⁴⁸

Säkerhetsrådet har hittills aldrig gjort den förklaring som erfordras i artikel 15 *bis*, inte ens i de självklaraste fall av aggression, så som vid Nordkoreas attack på Sydkorea och Iraks invasion av Kuwait. Istället brukar säkerhetsrådet definiera sådana situationer som ett brott av, eller ett hot mot den internationella freden och säkerheten.²⁴⁹ Även om det antas att rådet i framtiden ändrar sin praxis med anledning av de processuella ändringarna i Romstadgan, kan dess benägenhet till att uttala sig om aggression ifrågasättas. Användning av mellanstatligt våld är nämligen ett politiskt laddat ämne vilket i högsta grad kan påverka säkerhetsrådets deklarerationer, särskilt vid fall av bruk av våld av en av rådets permanenta medlemmar eller deras allierade.²⁵⁰ Det i sin tur kan komma att medföra onödiga fördröjningar eller t.o.m. hinder i åklagarens möjligheter att väcka talan i aggressionsbrott.

4.5.2 Artikel 17.d och processförutsättningar för aggressionsbrottet

Vid ett eventuellt framtida försök till åtal av ledare för humanitära interventioner kan artikel 17.d i Romstadgan medföra att den aktuella situationen inte anses vara av tillräcklig allvarlig art för att tas upp till prövning i ICC. Bestämmelsen hänvisar nämligen till Romstadgans ingress samt artikel 1, som kräver att domstolen endast utövar jurisdiktion över de mest allvarliga brotten som angår hela det internationella samfundet. Bedömningen av situationens allvarlighet är såväl kvalitativ som kvantitativ och inkluderar bl.a. en utvärdering av fallets storskalighet och systematiska karaktär.²⁵¹ Det finns följaktligen ett utrymme för argumentation om att våldsanvändning vid humanitära interventioner har välvilliga ändamål och effekter som bör resultera i att sådant bruk av våld inte kan anses utgöra ett så allvarligt brott som föranleder domstolens intresse, varför ICC bör avvisa åtal av detta slag.

Förutsättningarna för domstolens avvisande är beroende av den specifika situationens natur, t.ex. att det kan visas att interventionen har varit genuin och proportionerlig i ljuset av omständigheterna.²⁵²

---

²⁴⁸ Artikel 15 *bis* Romstadgan.

²⁴⁹ Murphy (2009), s. 364; Paulus (2010), s. 1125; Gillett (2013), s. 838; Mancini (2012), s. 234; Bassiouni (2014), s. 670.

²⁵⁰ Murphy (2009), s. 364; Bring m.fl. (2014), s. 278.

²⁵¹ Schabas i Treiffterer (red.) (2008), s. 620ff.

²⁵² Petty (2009), s. 147f.

4.5.3 Artikel 22.2 och legalitetsprincipen

Legalitetsprincipen formulerad i artikel 22.2 i Romstadgan kan inverka på sannolikheten av en straffrättslig process av ledare för unilaterala humanitära interventioner. Bestämmelsen stipulerar att brottsbeskrivningen för varje enskilt brott, vid fall av tvetydighet, skall tolkas till förmån för den som är föremål för utredning eller förundersökning, den tilltalade eller den som har fällts till ansvar.²⁵³ Denna uppsats har hittills belyst att det krävs en omfattande tolkning av artikel 8 *bis*, och framförallt tröskelrekvisitet i dess första punkt, för att det individuella straffansvaret för bruk av våld vid humanitära interventioner ska kunna utrönas. Detta, i samband med den rättsliga ambiguiteten som omger unilaterala användning av våld i humanitära syften, möjliggör för åklagaren i ICC att besluta om åtalsunderlåtelse vid situationer av unilaterala humanitära interventioner.

Resonemanget förutsätter emellertid att åklagaren anser att unilaterala humanitära interventioner verkligen är en rättslig kontrovers och inte ett klart brott mot FN-stadgan.²⁵⁴

4.5.4 Artikel 53.1 och åklagarens bedömning vid inledande av en förundersökning

I enlighet med artikel 53.1.b och 53.1.c i Romstadgan har åklagaren i ICC en viss handlingsfrihet som tillåter hen att besluta om åtalsunderlåtelse med beaktande av brottets ringa allvarlighet enligt artikel 17 i stadgan, eller om det med hänsyn till brottets svårighetsgrad och brottsoffrens intressen likväl finns väsentliga skäl att anta att en förundersökning inte skulle tjäna rättvisans intresse. I likhet med artikel 17.d och argumentationen ovan kan det vid fall av våldsanvändning i unilaterala humanitära interventioner finnas skäl att ifrågasätta om situationen är av sådan allvarlighet och om det skulle vara i rättvisans intresse att åtala och lagföra en ledare som genuint har företagit en intervention för att stoppa allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter. Mycket talar för att åklagaren i fall av ett påstått aggressionsbrott vid humanitära interventioner kommer att använda sig av sin skönsmässiga bedömning för att besluta om åtalsunderlåtelse.

Det bör även i detta sammanhang anmärkas att förutsättningarna för ett sådant beslut beroende av den specifika situationens natur, t.ex. att det kan visas att interventionen har varit genuin och proportionerlig, i ljuset av omständigheterna.²⁵⁵

---

²⁵³ Broomhall i Treiffterer (red.) (2008), s. 726.

²⁵⁴ Petty (2009), s. 129f.

²⁵⁵ Artikel 53.3.a och 53.3.b Romstadgan.

4.5.5 Artikel 16 och uppskjutande av förundersökning eller lagföring

Som ovannämnt är mellanstatlig aggression ett tämligen poliskt laddat spörsmål, vilket även belyses av aggressionsbrottets definitionshistoria. Med anledning av detta kan artikel 16 i Romstadgan komma att påverka ICC:s möjlighet att ta upp till prövning fall av unilaterala humanitära interventioner. Bestämmelsen stipulerar nämligen att förundersökning eller lagföring i enlighet med Romstadgan inte får inledas eller fortsättas under en tid av tolv månader från det att säkerhetsrådet så begärt av ICC, genom en resolution antagen i enlighet med kapitel VII i FN-stadgan, begäran får förnyas av säkerhetsrådet på samma sätt. Möjligheten för säkerhetsrådet att blockera prövning av aggression kan visserligen inte leda till åtalsunderlåtelse och är inget definitivt hinder för lagföring, men det kan medföra onödiga förlängningar av processen och i längden kanske även bortfall av bevis eller andra formella hinder för processens inledning eller fortskridande.

4.5.6 Politikens betydelse

Slutligen är det nämnvärt att politikens dynamik, trots ICC:s oberoende, inte kan bortses ifrån som ett faktum som eventuellt kan komma att påverka åklagarens beslut att väcka åtal vid unilateral användning av våld för humanitära syften, såväl som ICC:s benägenhet att döma en tiltalad för en sådan handling. Det har nämligen funnits situationer där användning av våld vid unilaterala humanitära interventioner tidigare har tolererats av världssamfundet. Det kan därför förefalla tämligen osannolikt att ICC eller den ansvariga åklagaren i dessa situationer skulle fördöma samma våldsanvändning, en fällande dom av en interventionsledare kan sända felaktiga signaler om att domstolen beskyddar och bidrar till upprätthållandet av en regim som kränker mänskliga rättigheter.²⁵⁶

---

²⁵⁶ Murphy (2009), s. 367, 375.

5 Slutsats

Den centrala utvärderingen i detta arbete fokuserar på frågan huruvida våldsanvändning vid unilaterala humanitära interventioner faller in under det kriminaliserade området av artikel 8 *bis* i Romstadgan och om individuell straffbarhet därmed kan påföras de ansvariga för sådana interventioner. Även om den följande slutsatsen enbart förblir en spekulatio n går det att konstatera att bruk av våld vid humanitära interventioner med största sannolikhet kan utgöra ett aggressionsbrott i stadgans mening.

Inledningsvis är det tämligen oproblematiskt att på ett objektivt plan fastställa att våldsanvändning vid humanitära interventioner utgör en aggressionshandling i strid med FN-stadgans våldsförbud.

Enligt författaren bör våldsförbudet i FN-stadgan tolkas restriktivt och utesluta unilateral användning av våld i humanitära syften, så som även framstår vara den gällande tolkningen enligt slutsatsen i kapitel 3.3.7. Att följa de gemensamt överenskomna reglerna i det annars tämligen anarkistiska internationella samhället är av yttersta vikt för att bevara den mellanstatliga freden som så länge har försökt åstadkommas. Om FN-stadgans betydelsefulla principer, så som våldsförbudet, börjar naggas på och undermineras kan det att bli svårt att förutse enskilda staters agerande i ett system som redan är tämligen instabilt. I praktiken finns det mycket sällan ett enda klart motiv bakom humanitära interventioner och att det för ofta har visat sig vara nationella intressen snarare än humanitära hänsynstaganden som ligger till grund för ett interventionsbeslut, något som också diskuterades kort under kapitel 3.3. Vidare är författaren av den åsikten att unilaterala humanitära interventioner, trots deras godartade ändamål, fortfarande är militanta operationer som ofta medför stora skador på det drabbade landets befolkning och infrastruktur, varför det är svårt att se dessa som något gott. Även om en intervention många gånger verkar som en sista utväg i en kris är det mycket sällan så att världssamfundet är låst och måste antingen intervensera eller stå vid sidan av och hjälplöst kolla på. Andra alternativ till konfliktlösning och humanitära kriser kanske är värda att genuint ta i beaktande. Med anledning av detta bör intolkningen av ett ”humanitärt” undantag till våldsförbudet undvikas.

Vidare förefaller det även som att den uppställda tröskeln i artikel 8 *bis* (2) kan vara uppfylld vid våldsanvändning i unilaterala humanitära interventioner. Trots att det framstår som otydligt huruvida begreppet *uppenbar kränkning* i artikel 8 *bis* (2) avsågs vara en faktisk eller en rättslig bedömningsgrund, samt om tröskeln var ämnad att mätas kvalitativt, kvantitativt eller kanske både och, går det inte att säkerställa att bruk av våld i unilaterala humanitära interventioner automatiskt kommer att uteslutas ur definitionen när bestämmelsen har trätt i kraft.

Pretoriafallet i prologen av detta arbete belyser att det en unilateral humanitär intervention kan innebära ett omfattande militärt ingripande som mycket väl skulle kunna uppfylla åtminstone de kvantitativa villkoren av bestämmelsen, som enligt *Understanding 7* torde räcka i fall av aggressionsbrott.

Till stöd för denna uppfattning vill författaren särskilt belysa det faktum att stadgearterna hade ett flertal föreslagna möjligheter att explicit exkludera institutet från definitionen genom olika utformningar av tröskeln, men ingen enighet kunde uppnås.

De åtgärder, så som planeringsmöten, budget- och utrustningsplanering, beslutstagande av olika slag o.d., som vanligtvis föregår humanitära interventioner kan vara mycket lika, eller identiska med de åtgärder som åsyftas i beskrivningen av den individuella handlingen i aggressionsbrottet.

Det finns visserligen i detta sammanhang ett utrymme för att diskutera huruvida den individuella handlingen vid aggressionsbrott måste ha varit mycket nog övervägd och planerad under en lång tid, så som doktrin och praxis på området hänsyftar till, och så som även presenterades kort under kapitel 2.3.3. Gärningar som typiskt sett konstituerar unilaterala humanitära interventioner skulle då troligen falla utanför beskrivningen eftersom dessa inte sällan bygger på hastiga beslut föranledda av den akuta situationen. Emellertid är denna diskussion enligt författarens åsikt tämligen föråldrad. Krigsföringen har genomgått en omfattande förändring sedan Nürnberggrättegångarna och aggressionshandlingar kan nuförtiden förberedas och planeras hastigt och effektivt, utan att vara mindre brutala eller inkräktande å den drabbade staten. Även det faktum att andra världskriget och dess uppkomst är en mycket specifik historisk händelse bidrar till författarens uppfattning om att det inte bör vara enbart dessa händelsers karaktär som läggs till grund för definitionen av den individuella handlingen i artikel 8 *bis*.

Inte heller de subjektiva rekvisiten i artikel 8 *bis* förhindrar att våldsanvändning vid humanitära interventioner omfattas av bestämmelsens straffbelagda område. Eftersom aggressionsbrottet saknar en specifik bestämmelse som stipulerar de subjektiva rekvisiten för brottet och istället hänvisar till den allmänna artikel 30 i Romstadgan finns det ingenting som talar för att ett sådant uppsåt även kan finnas hos ledare för humanitära interventioner.

I enighet med det ovanstående framstår det som att individuellt straffansvar kan påföras den som i sin ledarposition har planerat, förberett, initierat eller utfört en unilateral humanitär intervention.

En möjlighet för ledaren av humanitära interventioner att undvika straffansvar förefaller vara att använda sig av artikel 31 och kanske i begränsade fall även artikel 32 i Romstadgan. Som beskrivet under kapitel 4.5 måste dock bruket av våld under interventionen ha varit skäligt, nödvändigt och proportionellt.

Författaren av denna uppsats är av åsikten att dessa omständigheter kan vara mycket svåra för den tilltalade att förklara och bevisa, något som belyses av fallet Pretoria. Det finns möjlighet att i all oändlighet spekulera i vad som är skäligt och vilka åtgärder som är de enda möjliga i en situation. Även om domstolen objektivt ska undersöka omständigheterna kan det vara en mycket svår slutsats att dra.

Författaren vill i sammanhanget även påpeka att straffbarheten av en handling inte nödvändigtvis förvinner genom att den tilltalade på ett framgångsfullt sätt åberopar någon av ansvarsfrihetsgrunderna i Romstadgan. Det är nämligen inte klarlagt om dessa grunder är ursäktande eller rättfärdigande, vilket diskuterades ovan i kapitel 4.5. Sammanfattningsvis betyder det att ett framgångsrikt försvar av den tilltalade inte nödvändigtvis påverkar resultatet i analysen i detta arbete.

Avslutningsvis är det viktigt för författaren att förtydliga och för läsaren att förstå att det kommer vara ICC som självständigt och på objektiva grunder i varje enskilt fall avgör om våldsanvändning vid humanitära interventioner är en straffbelagd handling enligt artikel 8 *bis*. Det häri framställda analysresultatet bygger till en stor del på, som tidigare nämnt, spekulation men också författarens egen utgångspunkt rörande folkrätten och det internationella samfundet.

5.1 Konsekvenser för våldsförbudet och ICC:s roll som ”domare” i *jus ad bellum*

En möjlig konsekvens av aggressionsbrottets framtida ikraftträdande förefaller vara att ICC bereds med möjlighet att straffrättsligt döma i, och därmed även reglera och påverka ramarna för, *jus ad bellum* och då framförallt våldsförbudet i FN-stadgan. Domstolens straffrättsliga bedömning av eventuella överträdelser av våldsförbudet och introduktionen av individuellt straffrättsligt ansvar för mellanstatlig aggression kan komma att ha en hämmande effekt på våldshandlingar av detta slag. Författaren anser att initiativet är ett steg i rätt riktning eftersom det i slutändan även kan bidra till stärkande av våldsförbudet, såväl som den internationella freden och säkerheten, som ju är det främsta syftet med artikel 2.4 i FN-stadgan.

Utvärderingen i detta arbete visar vidare på att ICC även kommer att anförtros med uppgiften att, genom en möjlighet att inom ramen för artikel 8 *bis* döma och bedöma bruk av våld vid unilaterala humanitära interventioner, definiera naturen av genuina unilaterala humanitära interventioner. Genom att skapa domstolspraxis som antingen inkluderar eller exkluderar en viss typ av intervention från den straffbelagda sfären i aggressionsbrottet kan ICC påverka världssamfundets uppfattning av institutets karaktär och rättsliga status. Också

denna utveckling är enligt författaren ett steg i rätt riktning. Unilaterala humanitära interventioner har länge varit ett mycket kontroversiellt och politiskt laddat spörsmål, vilket också belyses i kapitel 3.3 ovan. ICC bereds nu med tillfället att avge sin juridiska åsikt i frågan och på så sätt ändra fokus från politik och makt, till juridik och rätt i det internationella samfundet. Även om det må föreligga en risk för att domstolens jurisdiktion över våldsanvändning vid humanitära interventioner kan ha en avskräckningseffekt på potentiella ledare av genuina unilaterala humanitära interventioner menar författaren att denna risk är minimal med anledning av domstolens rättsliga kompetens, som inte bör underskattas. Ännu mer kan domstolens praxis bringa klarhet i vad som är tillåtet och inte tillåtet i dessa situationer och på så sätt ge tydliga besked om gällande rätt på området till potentiella ledare av unilaterala humanitära interventioner. Den enda avskräckningen kan då ske på humanitära interventioner med förvrängda motivationer i bakgrunden.

Det är i och för sig diskutabelt huruvida det är lämpligt att uppdra just ICC att stärka våldsförbudet och definiera genuina humanitära interventioner. Det kan nämligen ifrågasättas om det är den internationella straffrättens uppgift att klargöra kontroversiella frågor inom folkrätten och på så sätt förändra *jus ad bellum* s.a.s. bakvägen. ICC domarna är, trots deras välrenommerade kompetens möjligtvis inte de rätta beslutsfattarna i så viktiga frågor inom folkrätten. Detta kan nämligen komma att föra med sig omfattande kritik mot domstolen i situationer av impopulära beslut och domar eftersom de ibland kan komma att gå stick i stäv med såväl FN:s beslut som *opinio juris* på området.

Det må mycket väl förhålla sig på detta vis, men enligt författarens åsikt är ICC:s jurisdiktion över aggressionsbrottet och dess möjlighet att påverka *jus ad bellum* och folkrätten på intet sätt annorlunda än jurisdiktionen över t.ex. folkmord eller krigsförbrytelser där domstolen måste bedöma och inverka på såväl folkrättsliga frågor som spörsmål inom mänskliga rättigheter. Det måste förutsättas, eller åtminstone hoppas på, att domarna i ICC har tillräcklig kompetens för att kunna ta korrekta och vettiga beslut.

Bilaga A

Artikel 8 *bis* Romstadgan

1. For the purpose of this Statute, “crime of aggression” means the planning, preparation, initiation or execution, by a person in a position effectively to exercise control over or to direct the political or military action of a State, of an act of aggression which, by its character, gravity and scale, constitutes a manifest violation of the Charter of the United Nations.
2. For the purpose of paragraph 1, “act of aggression” means the use of armed force by a State against the sovereignty, territorial integrity or political independence of another State, or in any other manner inconsistent with the Charter of the United Nations. Any of the following acts, regardless of a declaration of war, shall, in accordance with United Nations General Assembly resolution 3314 (XXIX) of 14 December 1974, qualify as an act of aggression:
  - a. The invasion or attack by the armed forces of a State of the territory of another State, or any military occupation, however temporary, resulting from such invasion or attack, or any annexation by the use of force of the territory of another State or part thereof;
  - b. Bombardment by the armed forces of a State against the territory of another State or the use of any weapons by a State against the territory of another State;
  - c. The blockade of the ports or coasts of a State by the armed forces of another State;
  - d. An attack by the armed forces of a State on the land, sea or air forces, or marine and air fleets of another State;
  - e. The use of armed forces of one State which are within the territory of another State with the agreement of the receiving State, in contravention of the conditions provided for in the agreement or any extension of their presence in such territory beyond the termination of the agreement;
  - f. The action of a State in allowing its territory, which it has placed at the disposal of another State, to be used by that other State for perpetrating an act of aggression against a third State;
  - g. The sending by or on behalf of a State of armed bands, groups, irregulars or mercenaries, which carry out acts of armed force against another State of such gravity as to amount to the acts listed above, or its substantial involvement therein.

Article 15 *bis* of the Rome Statute

1. The Court may exercise jurisdiction over the crime of aggression in accordance with article 13, paragraphs (a) and (c), subject to the provisions of this article.
2. The Court may exercise jurisdiction only with respect to crimes of aggression committed one year after the ratification or acceptance of the amendments by thirty States Parties.
3. The Court shall exercise jurisdiction over the crime of aggression in accordance with this article, subject to a decision to be taken after 1 January 2017 by the same majority of States Parties as is required for the adoption of an amendment to the Statute.
4. The Court may, in accordance with article 12, exercise jurisdiction over a crime of aggression, arising from an act of aggression committed by a State Party, unless that State Party has previously declared that it does not accept such jurisdiction by lodging a declaration with the Registrar. The withdrawal of such a declaration may be effected at any time and shall be considered by the State Party within three years.
5. In respect of a State that is not a party to this Statute, the Court shall not exercise its jurisdiction over the crime of aggression when committed by that State's nationals or on its territory.
6. Where the Prosecutor concludes that there is a reasonable basis to proceed with an investigation in respect of a crime of aggression, he or she shall first ascertain whether the Security Council has made a determination of an act of aggression committed by the State concerned. The Prosecutor shall notify the Secretary-General of the United Nations of the situation before the Court, including any relevant information and documents.
7. Where the Security Council has made such a determination, the Prosecutor may proceed with the investigation in respect of a crime of aggression.
8. Where no such determination is made within six months after the date of notification, the Prosecutor may proceed with the investigation in respect of a crime of aggression, provided that the Pre-Trial Division has authorized the commencement of the investigation in respect of a crime of aggression in accordance with the procedure contained in article 15, and the Security Council has not decided otherwise in accordance with article 16.
9. A determination of an act of aggression by an organ outside the Court shall be without prejudice to the Court's own findings under this Statute.
10. This article is without prejudice to the provisions relating to the exercise of jurisdiction with respect to other crimes referred to in article 5.

Article 15 *ter* of the Rome Statute

1. The Court may exercise jurisdiction over the crime of aggression in accordance with article 13, paragraph (b), subject to the provisions of this article.
2. The Court may exercise jurisdiction only with respect to crimes of aggression committed one year after the ratification or acceptance of the amendments by thirty States Parties.
3. The Court shall exercise jurisdiction over the crime of aggression in accordance with this article, subject to a decision to be taken after 1 January 2017 by the same majority of States Parties as is required for the adoption of an amendment to the Statute.
4. A determination of an act of aggression by an organ outside the Court shall be without prejudice to the Court's own findings under this Statute.
5. This article is without prejudice to the provisions relating to the exercise of jurisdiction with respect to other crimes referred to in article 5.

Amendments to the Elements of Crimes Article 8 bis

1. It is understood that any of the acts referred to in article 8 bis, paragraph 2, qualify as an act of aggression.
2. There is no requirement to prove that the perpetrator has made a legal evaluation as to whether the use of armed force was inconsistent with the Charter of the United Nations.
3. The term "manifest" is an objective qualification.
4. There is no requirement to prove that the perpetrator has made a legal evaluation as to the "manifest" nature of the violation of the Charter of the United Nations.

Elements

1. The perpetrator planned, prepared, initiated or executed an act of aggression.
2. The perpetrator was a person in a position effectively to exercise control over or to direct the political or military action of the State which committed the act of aggression.
3. The act of aggression – the use of armed force by a State against the sovereignty, territorial integrity or political independence of another State, or in any other manner inconsistent with the Charter of the United Nations – was committed.
4. The perpetrator was aware of the factual circumstances that established that such a use of armed force was inconsistent with the Charter of the United Nations.
5. The act of aggression, by its character, gravity and scale, constituted a manifest violation of the Charter of the United Nations.
6. The perpetrator was aware of the factual circumstances that established such a manifest violation of the Charter of the United Nations.

Understandings regarding the amendments to the Rome Statute of the International Criminal Court on the crime of aggression

Referrals by the Security Council

1. It is understood that the Court may exercise jurisdiction on the basis of a Security Council referral in accordance with article 13, paragraph (b), of the Statute only with respect to crimes of aggression committed after a decision in accordance with article 15 ter, paragraph 3, is taken, and one year after the ratification or acceptance of the amendments by thirty States Parties, whichever is later.
2. It is understood that the Court shall exercise jurisdiction over the crime of aggression on the basis of a Security Council referral in accordance with article 13, paragraph (b), of the Statute irrespective of whether the State concerned has accepted the Court's jurisdiction in this regard.

Jurisdiction *ratione temporis*

3. It is understood that in case of article 13, paragraph (a) or (c), the Court may exercise its jurisdiction only with respect to crimes of aggression committed after a decision in accordance with article 15 bis, paragraph 3, is taken, and one year after the ratification or acceptance of the amendments by thirty States Parties, whichever is later.

Domestic jurisdiction over the crime of aggression

4. It is understood that the amendments that address the definition of the act of aggression and the crime of aggression do so for the purpose of this Statute only. The amendments shall, in accordance with article 10 of the Rome Statute, not be interpreted as limiting or prejudicing in any way existing or developing rules of international law for purposes other than this Statute.
5. It is understood that the amendments shall not be interpreted as creating the right or obligation to exercise domestic jurisdiction with respect to an act of aggression committed by another State.

Other understandings

6. It is understood that aggression is the most serious and dangerous form of the illegal use of force; and that a determination whether an act of aggression has been committed requires consideration of all the circumstances of each particular case, including the gravity of the acts concerned and their consequences, in accordance with the Charter of the United Nations.
7. It is understood that in establishing whether an act of aggression constitutes a manifest violation of the Charter of the United Nations, the three components of character, gravity and scale must be sufficient to justify a "manifest" determination. No one component can be significant enough to satisfy the manifest standard by itself.

Article 5.2 of the Rome Statute

The Court shall exercise jurisdiction over the crime of aggression once a provision is adopted in accordance with articles 121 and 123 defining the crime and setting out the conditions under which the Court shall exercise jurisdiction with respect to this crime. Such a provision shall be consistent with the relevant provisions of the Charter of the United Nations.

Article 30 of the Rome Statute

1. Unless otherwise provided, a person shall be criminally responsible and liable for punishment for a crime within the jurisdiction of the Court only if the material elements are committed with intent and knowledge.
2. For the purposes of this article, a person has intent where:
  - a. In relation to conduct, that person means to engage in the conduct;
  - b. In relation to a consequence, that person means to cause that consequence or is aware that it will occur in the ordinary course of events.
3. For the purposes of this article, 'knowledge' means awareness that a circumstance exists or a consequence will occur in the ordinary course of events. 'Know' and 'knowingly' shall be construed accordingly

Article 31.1.c of the Rome Statute

1. In addition to other grounds for excluding criminal responsibility provided for in this Statute, a person shall not be criminally responsible if, at the time of that person's conduct:
  - c. The person acts reasonably to defend himself or herself or another person or, in the case of war crimes, property which is essential for the survival of the person or another person or property which is essential for accomplishing a military mission, against an imminent and unlawful use of force in a manner proportionate to the degree of danger to the person or the other person or property protected. The fact that the person was involved in a defensive operation conducted by forces shall not in itself constitute a ground for excluding criminal responsibility under this subparagraph;

Article 31.1.d of the Rome Statute

1. In addition to other grounds for excluding criminal responsibility provided for in this Statute, a person shall not be criminally responsible if, at the time of that person's conduct:
  - d. The conduct which is alleged to constitute a crime within the jurisdiction of the Court has been caused by duress resulting from a threat of imminent death or of continuing or imminent serious bodily harm against that person or another person, and the person acts necessarily and reasonably to avoid this threat, provided that the person does not intend to cause a greater harm than the one sought to be avoided. Such a threat may either be:
    - (i) Made by other persons; or
    - (ii) Constituted by other circumstances beyond that person's control.

Article 32 of the Rome Statute

1. A mistake of fact shall be a ground for excluding criminal responsibility only if it negates the mental element required by the crime.
2. A mistake of law as to whether a particular type of conduct is a crime within the jurisdiction of the Court shall not be a ground for excluding criminal responsibility. A mistake of law may, however, be a ground for excluding criminal responsibility if it negates the mental element required by such a crime, or as provided for in article 33.

Käll- och litteraturförteckning

Fördrag och traktater

Treaty of Peace with Germany (Versaillesfördraget) (1919), återgiven i: 13
American Journal of International Law Suppl. (1919), s. 151–469.

The Covenant of the League of Nations (NF Fördraget) (1919), återgiven i: 38
Harvard Law Review (1925), s. 903–953.

General Treaty for the Renunciation of War as an Instrument of National Policy (Briand-Kelloggpakten) (1928), återgiven i: 22
American Journal of International Law Suppl. (1928), s. 171–176.

Statute of the International Court of Justice (ICJ-stadgan) (1945), återgiven i:
39
American Journal of International Law Suppl. (1945), s. 215–229.

Charter of the United Nations (FN-stadgan) (1945), 557 U.N.T.S. 143.

Charter of the International Military Tribunal at Nuremberg
(Nürnbergstadgan) (1945), återgiven i: 39
American Journal of International Law Suppl. (1945), s. 258–263.

Charter of the International Military Tribunal for the Far East (Tokyostadgan)
(1946), återgiven i: 45
International Law Studies Series. U.S. Naval War College
(1946-1947), s. 319–326.

Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide
(Folkmordkonventionen) (1948), 1021 U.N.T.S. 278.

The Vienna Convention on the Law of Treaties (Wienkonventionen) (1969),
1155 U.N.T.S. 331.

Rome Statute of International Criminal Court (Romstadgan) (1998), 2187
U.N.T.S. 90.

FN Resolutioner

GA Resolution 95 (I), 11 december 1946.

GA Resolution 177 (II), 21 november 1947.

GA Resolution 2131 (XX), 21 december 1965.

GA Resolution 2625 (XXV), 24 oktober 1970.

GA Resolution 36/106, 10 december 1981.

GA Resolution 46/182, 19 december 1991.

GA Resolution 60/1, 16 september 2005.

PrepCom

UN Doc. A/AC.249/1997/WG.1/DP.20, december 1997.

UN Doc. A/CONF.183/2/Add.1, juni-juli 1998.

UN Doc. PCNICC/2000/1/Add.2 (2000).

UN Doc. PCNICC/2002/WGCA/RT.1/Rev.2, juli 2002.

ICC ASP Resolutioner

ICC-ASP/6/20/Add. 1, juni 2008.

Resolution RC/RES.6, juni 2010.

Resolution RC/11/9, maj-juni 2010.

SWGCA

ICC-ASP/5/SWGCA/INF.1, september 2006.

ICC-ASP/5/SWGCA/2, januari 2007.

ICC-ASP/6/SWGCA/INF.1, juli 2007.

ICC-ASP/6/SWGCA/1, december 2007.

ICC-ASP/7/SWGCA/2, februari 2009.

ICC-ASP/8/INF.2, juli 2009.

Litteratur

Monografier

Ambos, Kai: "Article 25; Individual criminal responsibility", i Treiffterer (red.) (2008), s. 743–770.

Asp, Petter; Ulväng, Magnus och Jareborg, Nils: *Kriminalrättens grunder*, 2 uppl., Uppsala 2013.

Bassiouni, M. Cherif: *International Criminal Law*, Alphen aan den Rijn 1980.

Bassiouni, M. Cherif: *Introduction to International Criminal Law*, 2 uppl., Leiden 2014.

Bring, Ove; Mahmoudi, Said och Wrangé, Pål: *Sverige och folkrätten*, 5 uppl., Stockholm 2014.

Broomhall, Bruce: "Article 22; Nullum crimen sine lege", i Triffterer (red.) (2008) (se nedan), s. 713–729.

Brownlie, Ian: *Principles of Public International Law*, 7 uppl., Oxford 2008.

Cassese, Antonio; Gaeta, Paola m.fl.: *Cassese's International Criminal Law*, 3 uppl., Oxford 2013.

Chesterman, Simon: *Just war or Just Peace?*, Oxford 2001.

- Cryer, Robert; Friman, Håkan; Robinson, Darryl och Wilmshurst, Elizabeth: *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, Cambridge 2007.
- Eser, Albin: ”Article 31; Ground for excluding criminal responsibility”, i Triffterer (red.) (2008) (se nedan), s. 863–893.
- Gadirov, Erkin; ”Article 9; Elements of crimes”, i Triffterer (red.) (2008) (se nedan), s. 505–529.
- Hehir, Aidan: *Humanitarian Intervention: An Introduction*, 2 uppl., Basingstoke 2013.
- Holmqvist, Lena; Leijonhufvud, Madeleine; Träskman, Per Ole och Wennberg, Suzanne: *Brottsbalken: En kommentar*, Del I, 7 uppl., Stockholm 2013.
- Holmqvist, Lena; Leijonhufvud, Madeleine; Träskman, Per Ole och Wennberg, Suzanne: *Brottsbalken: En kommentar*, Del II, 7 uppl., Stockholm 2013.
- Holzgreffe J.L. och Keohane, Robert O (red.): *Humanitarian Intervention: ethical, legal and political dilemmas*, Cambridge 2003.
- Jareborg, Nils och Zila, Josef: *Straffrättens påföljdlära*, 3 uppl., Stockholm 2010.
- Kleineman, Jan: ”Rättsdogmatisk metod”, i Korling och Zimboni (red.) (2013) (se nedan), s. 21–45.
- Korling, Fredric och Zamboni, Mauro (red.): *Juridisk Metodlära*, Lund 2013.
- Linderfalk, Ulf (red.): *Folkrätten i ett nötskal*, 2 uppl., Lund 2012.
- Mansell, Wade och Openshaw, Karen: *International Law: A Critical Introduction*, Oxford 2013.
- McDougall, Carrie: *The Crime of Aggression under the Rome Statute of the International Criminal Court*, Cambridge 2013.
- Murphy, Sean D.: *Humanitarian Intervention; The United Nations in an evolving world order*, Philadelphia 1996.
- Newman, Michael: *Humanitarian Intervention; Confronting the Contradictions*, London 2009.
- Peczenik, Aleksander: *Vad är rätt? Om demokrati, rättsäkerhet, etik och juridisk argumentation*, Stockholm 1995.

Piragoff, Donald K. och Robinson, Darryl: "Article 30; Mental element", i Triffterer (red.) (2008) (se nedan), s. 849–861.

Sayapin, Sergey: *The Crime of Aggression in International Criminal Law*, Haag 2014.

Schabas, William A.: *The International Criminal Court: a commentary on the Rome Statute*, Oxford 2010.

Schabas, William A.: "Article 17; Issues of admissibility", i Triffterer (red.) (2008) (se nedan), s. 605–625.

Simms, Brendan och Trim D.J.B. (red.): *Humanitarian Intervention: A history*, Cambridge 2011.

Triffterer Otto (red.): *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court*, 2 uppl., München 2008.

Trim, D.J.B.: "Conclusion: Humanitarian intervention in historical perspective", i Simms, Brendan och Trim, D.J.B (red.) (2011), s. 881-401.

Valguarnera, Filippo: "Den komparativa metoden", i Korling och Zimboni (red.) (2013) (se ovan), s. 141–173.

Werle, Gerhard: *Principles of International Law*, Haag 2005.

Artiklar

Akhavan, Payam: "Beyond Impunity: Can International Criminal Justice Prevent Future Atrocities?", 95 *American Journal of International Law* (2001), s. 7–31.

DeNicola, Christopher P.: "A Shield for the Knights of Humanity: The ICC Should Adopt a Humanitarian Necessity Defense to the Crime of Aggression", 30 *Journal of International Law* (2008), s. 641–689.

Gillett, Matthew: "The Anatomy of an International Crime: Aggression at the International Criminal Court", 13 *International Criminal Law Review* (2013), s. 839–864.

Jareborg, Nils: "Rättsdogmatik som vetenskap", *Svensk Juristtidning* (2004), s. 1–10.

Kirsch, Nico: "Review Essay Legality Morality and the Dilemma of

- Humanitarian Intervention after Kosovo”, 13 *European Journal of International Law* (2002), s. 323–335.
- Leclerc-Gagne, Elise och Byers, Michael: “A Question of Intent: The Crime of Aggression and Unilateral Humanitarian Intervention”, 41 *Case Western Reserve Journal of International Law* (2009), s. 379–390.
- Mancini, Marina: ”A Brand New Definition for the Crime of Aggression: The Kampala Outcome”, 81 *Nordic Journal of International Law* (2012), s. 227–248.
- May, Larry: “Aggression, Humanitarian Intervention and Terrorism”, 41 *Case Western Reserve Journal of International Law* (2009), s. 321–340.
- Murphy, Sean D.: ”Criminalizing Humanitarian Intervention”, 41 *Case Western Reserve Journal of International Law* (2009), s. 341–377.
- Olsen, Lena: ”Rättsvetenskapliga perspektiv”, *Svensk Juristtidning* (2004), s. 105–145.
- Paulus, Andreas: “Second Thoughts on the Crime of Aggression”, 20 *European Journal of International Law* (2010), s. 1117–1128.
- Petty, Keith A.: Criminalizing Force: “Resolving the Threshold Question for the Crime of Aggression in the Context of Modern Conflict”, 33 *Seattle University Law Review* (2009), s. 105–150.
- Sandgren, Claes: ”Om empiri och rättsvetenskap”, JT (1995/96), s. 726–748.
- Sandgren, Claes: ”Om teoribildning och rättsvetenskap”, JT (2004/05), s. 297–333.
- Sandgren, Claes: ”Är rättsdogmatiken dogmatisk?”, *Tidskrift för rettsvetenskap* (2005), s. 648–656.
- Stahn, Carsten: “Syria and the Semantics of Intervention, Aggression and Punishment”, 11 *Journal of International Criminal Justice* (2013), s. 955–977.
- Van Schaack, Beth: “The Crime of Aggression and Humanitarian Intervention on Behalf of Women”, 11 *ICLR* (2011), s. 477–493.
- Weisbord, Noah: “The Mens Rea of the Crime of Aggression”, 12 *Washington University Global Studies Law Review* (2013), s. 487–506.

Wrange, Pål: ”Aggressionsbrottet och internationella brottsmålsdomstolen”, Totalförsvarets Folkrådet, Försvarsdepartementet, Stockholm 2011.

Övriga källor

Rapporter

Commission on the Responsibility of the Authors of War and on Enforcement of Penalties, Report presented to the Preliminary Peace Conference, 29 March 1919, återgiven i: 14 *American Journal of International Law* (1920), s. 95–154.

Independent International Commission on Kosovo: *Kosovo Report: Conflict, International Response, Lessons Learned*, Oxford 2000.

ILC dokument

Principles of International Law recognized in the Charter of the Nurnberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal, *ILC Yearbook*, Vol. II (1950), s. 374–378.

Draft Code of Offences against the Peace and Security of Mankind, *ILC Yearbook*, Vol. II (1954), s. 149–152.

Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind, *ILC Yearbook*, Vol. II Part 2 (1991), s. 94–97.

Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind, *ILC Yearbook*, Vol. II Part 2 (1996), s. 17–56.

Övrigt

Justice Robert H. Jackson, Chief of Counsel for the United States, Opening Address for the United States den 25 november 1945, *Office of U.S. Chief of Counsel for Prosecution of Axis Criminality, Nazi Conspiracy, and Aggression*, Vol. 1 (1946), s. 166.

U.K. Foreign and Commonwealth Office note of 7 October 1998, citerat i Holtzgrefe och Keohane (red.) (2008).

Statement by Harold Koh to the Conference, 4 juni 2010, *U.S. Department of State Diplomacy in Action 2010*, tillgänglig på <http://www.state.gov/s/l/releases/remarks/142665.htm> (25.05.2015)

Rättsfallsförteckning

Nürnbergtribunalen

Judgment of the International Military Tribunal for the Trial of German Major War Criminals (Nürnbergdomen), återgiven i: 41 *American Journal of International Law* (1947), s. 172–333.

Tokyotribunalen

Judgment of the International Military Tribunal for the Far East (Tokyodomen), återgiven i: 34 *Transactions of the Grotius Society* (1948), s. 141–151.

ICJ

The Corfu Channel Case (U.K. v. Albania), Judgment of 9 April 1949 (Merits), *ICJ Reports* (1949), p. 4.

Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons (Nuclear Weapons), Advisory Opinion of 8 July 1996, *ICJ Reports* (1996), p. 226.

Case of Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States), 27 juni 1986 (Merits), *ICJ Reports* (1986), p. 14.

Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia & Herzegovina v. Serbia & Montenegro), Judgment of 26 February 2007, *ICJ Reports* (2007), p. 43.

Legality on the Use of Force (Serbia & Montenegro v. Belgium) (transcript of Oral Arguments of 10 May 1998) citerat i Reisman, W. Michael: “Acting Before Victims Become Victims: Preventing and Arresting Mass Murder”, 50 *Case Western Reserve Journal of International Law* (2008), s. 57–85.